

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

RUSKO-BĚLORUSKÉ PROJEKTY INTEGRACE

Tereza Cibulková

Plzeň 2020

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – ruská studia

Bakalářská práce

Rusko-běloruské projekty integrace

Tereza Cibulková

Vedoucí práce:

PhDr. David Šanc, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, květen 2020

.....

Obsah

1. Úvod	5
2. Integrační proces	9
2.1 Formální a neformální integrace	9
2.2 Teorie integrace.....	10
2.3 Stádia integrace	12
2.4 Myšlenkové přístupy ke spolupráci mezi státy	13
3. Zárodky myšlenky vzniku sjednocení Ruska a Běloruska	14
4. Proces vzniku Svazu Ruska a Běloruska.....	17
5. Integrace v rámci Svazu Ruska a Běloruska.....	21
5.1 Energetická závislost.....	22
5.2 Ekonomická integrace	23
5.3 Vojenská integrace	26
6. Současné dění.....	29
6.1 Vliv krize na Ukrajině na rusko-běloruské vztahy.....	29
6.2 Oteplení vzájemných vztahů.....	32
6.3 Následné ochlazení vzájemných vztahů	33
6.4 Kde se nachází rusko-běloruská integrace v současnosti?.....	33
6.5 Nejnovější dění v rámci rusko-běloruských vztahů	36
7. Závěr	38
8. Seznam použité literatury	45
9. Resumé.....	52
10. Přílohy.....	53

1. Úvod

Sovětský svaz formálně zanikl dne 26. prosince 1991. V tento den byla Nejvyšším sovětem podepsána deklarace, která uznala nezávislost dvanácti svazových republik. Rozpad Sovětského svazu měl své podporovatele stejně tak jako své odpůrce. Mezi podporovatele rozpadu Sovětského svazu řadíme například pobaltské státy nebo Ukrajinu. Naopak středoasijské státy měly velký zájem na tom, aby Sovětský svaz existoval i nadále. Faktem zůstává, že většina nově vzniklých států neměla zkušenost se správou vlastních záležitostí. Tyto státy nezažily žádné významně dlouhé období nezávislosti. Nemluvě o tom, že hranice mezi státy byly často vymezeny za dob Sovětského svazu tak, že neodpovídaly etnickému složení národů. Před rozpadem o všech podstatných záležitostech rozhodovala centrálně řízená vláda v Moskvě, která jen zřídkakdy přenesla pravomoci na lokální úroveň. Po rozpadu této supervelmoci se jednotlivé státy musely naučit spravovat si své vlastní záležitosti samy. Musely si nastavit vnitřní pravidla fungování státu a začít aktivně spravovat své území. Musely si získat nejenom vnitřní, ale také vnější suverenitu. Do vrcholných pozic v nově vzniklých státech se dostali často ti, kteří již před rozpadem Sovětského svazu zastávali vrcholové pozice v bývalém sovětském státním aparátu.

Po rozpadu Sovětského svazu si státy mohly svobodně vybrat, s kým budou spolupracovat na mezinárodní úrovni. Některé státy se rozhodly svoji zahraniční politiku orientovat směrem k Rusku. Toto řešení se může zdát asi jako nejjednodušší a nejlogičtější vzhledem k tomu, že vůdčím centrem Sovětského svazu byla právě bývalá Ruská sovětská federativní socialistická republika. Díky tomuto postavení se Rusko pro tyto státy stalo ochráncem a vítaným zdrojem finančních prostředků. Některé státy se však od Ruska odvrátily a začaly si hledat nové spojence na Západě. Těmito spojenci se staly buď evropské státy nebo Spojené státy americké. Zajímavým faktem zůstává, že nově vzniklé státy neměly významný zájem spolupracovat mezi sebou. Za tuto situaci pravděpodobně může velká geografická vzdálenost, rozdílné kulturní prostředí a odlišný historický základ. S rozpadem Sovětského svazu došlo i ke zničení jediného prvku, který měl

státy spojovat, a tím byla společná víra v socialismus. Země pomalu začaly přecházet k tržní ekonomice a začaly budovat kapitalistickou společnost, ve které hraje hlavní roli konkurenceschopnost. Pravdou zůstává, že do současné doby nebylo vytvořeno žádné politické či jiné mezistátní uskupení, ke kterému by nedalo impulz Rusko. Výjimkou jsou v tomto ohledu pobaltské státy, které spolu začaly spolupracovat již po odtržení od Sovětského svazu.

Pro Rusko bylo těžké smířit se s rozpadem Sovětského svazu. Nejhorší ranou pro něj bylo odtržení Běloruska a Ukrajiny. Rusko tyto dva státy spatřovalo jako sobě nejbližší ať již národnostně, jazykově či nábožensky, a proto se je snažilo navrátit obrazně řečeno pod svá křídla. Největšího spojence našlo Rusko právě v Bělorusku. Již rok po rozpadu Sovětského svazu můžeme najít první kroky k užší spolupráci mezi těmito dvěma státy. Jedním z nejdůležitějších počínů této spolupráce se stal Svaz Ruska a Běloruska. A právě tímto Svazem se budu zabývat ve své bakalářské práci. V této části bych se ještě ráda zmínila, že tento integrační projekt není jediný, ve kterém jsou tyto dva státy sdruženy. Po boku Arménie, Kazachstánu a Kyrgyzstánu vzájemně spolupracují také v rámci Euroasijské ekonomické unie.

Cílem mé práce bude na základě analýzy smluv, dokumentů a oficiálních vyjádření jednotlivých představitelů Ruska a Běloruska zjistit, v jakém stádiu se v současné době nachází integrační proces v rámci Svazu Ruska a Běloruska. Dále ze získaných údajů porovnat záměry obou států při vstupu do integračního procesu a zjistit, proč došlo ke vzniku tohoto uskupení. V neposlední řadě porovnáím záměry s očekáváními jednotlivých aktérů. Stěžejní bude také zjistit, jestli si Svaz Ruska a Běloruska na začátku svého integračního procesu zvolil společné cíle a závazky, popřípadě se zaměřit na to, jak probíhá jejich naplňování. Také bych chtěla přiblížit, jak do současných vztahů obou zemí promluvila krize na Ukrajině a jak významnou roli hrají v integraci představitelé obou států a běloruská ekonomika.

Práce bude zaměřena na rusko-běloruské vztahy v období od roku 1991, kdy se oficiálně rozpadl Sovětský svaz, až po současné dění do března roku 2020.

Pro dosažení výše stanovených cílů budu používat metody komparace, analýzy, syntézy a indukce. Na začátku své práce se zaměřím na sběr a komparaci jednotlivých dat z publikací zabývajících se rusko-běloruskou integrací a smluv, které byly podepsány od roku 1991 do současnosti. Poté použiji metodu kauzální analýzy, která mi pomůže najít příčinu vzniku integračního procesu mezi státy. Dále provedu na základě nasbíraných dat systémovou analýzu, pomocí které se budu snažit co nejvíce pochopit a vysvětlit problematiku rusko-běloruského integračního procesu. Následně pomocí opačného procesu, tedy syntézy dat, se budu snažit odhalit zákonitosti fungování rusko-běloruského integračního procesu a v rámci něho Svazu Ruska a Běloruska, na který je tato práce zaměřena. Na konci své práce se také pokusím vyvodit obecný závěr pomocí metody indukce, která je založena na zkoumání jednotlivých událostí. Nasbíraná data budou vždy řazena chronologicky.

V teoretické části své práce se zaměřím na vysvětlení pojmu integrace a na představení základních teorií integrace. Dále také představím různé myšlenkové přístupy mezinárodních vztahů, které se zabývají spoluprací mezi státy. Pojem integrace a jednotlivé teorie budu dále aplikovat na vztah Ruska a Běloruska v rámci Svazu Ruska a Běloruska. V druhé části bych se ráda zaměřila na historii rusko-běloruských integračních procesů a chronologický vývoj Svazu Ruska a Běloruska. Poté bych se ráda zaměřila na ekonomickou, politickou a vojenskou integraci v rámci Svazu a jeho fungování. V poslední části přiblížím současné dění mezi státy. V posledních měsících minulého roku byly avizovány mnohé změny, které by měly přinést oteplení vztahů v rámci Svazu Ruska a Běloruska, a proto bych je nerada ve své práci opomenula.

Jak bylo stanoveno výše, práce si klade za cíl přiblížit rusko-běloruskou integraci, její specifika a výjimečnost v rámci postsovětského prostoru. Pro dosažení zmíněného cíle je nezbytné zodpovědět následující výzkumné otázky. Proč vznikl Svaz Ruska a Běloruska a jaká jsou historická a kulturní opodstatnění pro tuto myšlenku integrace dvou států? Jaký význam má toto společenství v mezinárodním systému? Může se Bělorusko stát součástí Ruské federace a za

jakých podmínek by k tomu mohlo dojít? Proč má Rusko zájem se spojit s o tolik menším, slabším a ekonomicky chudším státem?

Svaz Ruska a Běloruska není předmětem českého veřejného diskurzu. V českých ale i zahraničních médiích se toto téma objevuje jen velmi zřídka. K tomuto tématu je velice složité najít dostatečné množství relevantních informací. Hlavním zdrojem informací pro sepsání této práce mi budou oficiální dokumenty, smlouvy, akademické publikace a články na toto téma. Ve své práci budu nejvíce čerpat z anglickojazyčné literatury. Počátky rusko-běloruského integračního procesu jsou velice přehledně popsány v kolektivní monografii autorů Margarity Balmacedy, Jamese Clema a Lisabeth Tarlow *Independent Belarus: Domestic Determinants, Regional Dynamics, and Implications for the West*, která byla vydána v roce 2002. Dále bych také ráda zmínila článek Ruth Deyermond *The State of the Union: Military Success, Economic and Political Failure in the Russia-Belarus Union*. Tento článek se zabývá úspěchy a neúspěchy rusko-běloruského integračního procesu a přináší velice zajímavé poznatky do zkoumání této problematiky.

Věřím, že tato práce přinese nové poznatky do studia rusko-běloruských integračních procesů a přiblíží čtenáři blíže tuto komplikovanou problematiku, která je zcela stěžejní pro další vývoj rusko-běloruských vztahů.

2. Integrační proces

Integrační proces je termín, který je hojně používám v oboru mezinárodní vztahy. Slovní spojení integrační proces se skládá ze dvou slov. První slovo integrační odkazuje na slovo integrace. Synonymem tohoto slova by mohlo být například spojení či sjednocení. Nejčastěji toto slovo můžeme slyšet ve spojitosti s cizinci tedy ve spojení integrace cizinců nebo ve spojitosti s Evropskou unií tedy jako evropskou integraci. V tomto případě budeme mluvit o integraci, která probíhá na úrovni suverénních států. Slovo proces nám v tomto případě odkazuje na nějaký děj. S touto znalostí bychom mohli vysvětlit integrační proces jako děj, který probíhá za účelem spojení či sjednocení.

„Obecně řečeno, pojem integrace se používá především pro formy a procesy spojování, slučování popřípadě srůstání původně izolovaných nebo samostatných jednotek v jediný a vnitřně jednotný systém, jimž se vytváří nový celek. Pojem desintegrace pak vyjadřuje opak integrace, rozklad, popř. rozpad nějakého celku“ (Pavlík 2000: 200).

Podle Arenda Lijpharta (1971: 2) není integrace jasně definované slovo a můžeme najít pro toto slovo mnoho definic. Někdy je toto slovo v literatuře používáno pro popis určitého procesu a jindy je používáno pro popis stavu. Ve své práci jsem se rozhodla používat termín integrace ve smyslu určitého procesu nikoliv stavu.

2.1 Formální a neformální integrace

Integraci můžeme rozdělit na formální a neformální. Formální integrace je zapříčiněna vyjednáváním mezi státy. V rámci tohoto vyjednávání se aktéři snaží dosáhnout určitého konsensu, který bude výhodný a přijatelný pro obě strany. Na druhou stranu neformální integrací chápeme proces, který probíhá spontánně a je výsledkem hlubší nevládní spolupráce mezi subjekty států. Například firmy ve státě A budou dovážet zboží do státu B. Firmy začnou požadovat vytvoření jednotného volného trhu po vládě A se státem B, který by jim zjednodušil dovoz zboží do státu B. Stát A na tuto poptávku zareaguje a podepíše spolu se

státem B příslušnou smlouvu, která zavede volný trh. Toto je jen jeden z mnoha příkladů, jak by neformální integrace v praxi mohla fungovat (Dočkal 2004).

2.2 Teorie integrace

Obecně rozlišujeme čtyři hlavní teorie integrace, které byly postupně představeny v rámci diskusí o směřování evropského integračního procesu. Těmito čtyřmi teoriemi jsou federalismus, funkcionalismus, neofunkcionalismus a intergovernmentalismus (Pavlík 2000: 201).

Jako první si uvedeme federalismus. Federalismus si klade za cíl vytvořit politickou organizaci spojením dvou a více celků. Jednotliví aktéři integrace se dohodnou na vytvoření centrální rozhodovací moci, ale zároveň si ponechají v určitém ohledu svou autonomii. Snaží se tedy o vytvoření mezinárodního státu v čele s centrálními institucemi (Drulák – Kratochvíl 2009: 66–68). Centrální instituce by se měly podle federalistů zabývat otázkami obrany, zahraniční politikou, imigrací, monetární politikou apod. Naopak jednotlivé celky by si měly ponechat svoje rozhodovací pravomoci nejčastěji v oblasti zdravotnictví, vzdělávání atd. (Pavlík 2000: 202). Federalismus rozlišujeme na dva proudy, a to federalismus světový a federalismus regionální. Světový federalismus si klade za cíl odstranění anarchie v rámci mezinárodního systému a nastolení trvalého míru. Jak název již napovídá, v regionálním federalismu hraje hlavní roli určitý region, v rámci kterého má dojít k vytvoření centrálního mocenského centra. Důležitou roli v těchto dvou proudech hraje potlačení nacionalismu, který je hlavním nepřítelem při vytváření federalistických celků. Mezi hlavní představitele této teorie řadíme Immanuela Kanta a jeho projekt univerzální federace národů a hraběte Coudenhove-Kalergiho a jeho úvahy o federalizaci Evropy (Drulák – Kratochvíl 2009: 66–68).

Druhou teorii integrace nazýváme funkcionalismus. V rámci funkcionalismu se jednotliví aktéři integrují jenom ve vymezených oblastech s minimálním institucionálním aparátem (Pavlík 2000: 202). Funkcionalismus vychází z předpokladu, že státy mohou zajistit potřeby svého obyvatelstva jenom

skrz spolupráci a integraci s jinými celky. Také předpokládá, že narůstající spolupráce a integrace se postupem času začne šířit i do ostatních oblastí. V politické sféře by měla tato spolupráce a integrace přinést prosperitu. Funkcionalisté kritizují národní státy a tvrdí, že národní stát není sám o sobě schopný si zajistit prosperitu. Jedním z důvodů, proč národní státy nejsou schopné si zajistit trvalou prosperitu je ten, že mají tendenci vstupovat do ozbrojených konfliktů. Funkcionalisté také tvrdí, že státy samy o sobě nejsou schopny se vypořádat se vzájemnou závislostí, která mezi nimi rok od roku narůstá. Všechny tyto problémy národních států by měly zmizet společně s vytvářením mezinárodních organizací. Tyto mezinárodní organizace by se měly zaměřit na určité vymezené pole působnosti, jakými může být například výroba, zásobování atd. Funkcionalisté jsou zcela proti vytváření regionálních organizací. Regionální organizace podle nich přenáší problémy jednotlivých států na celý region, což je zcela špatně. Funkcionalisté věří, že vzájemná provázanost mezi státy v mezinárodních organizacích povede k menšímu riziku vypuknutí případného konfliktu. Jako hlavního teoretika funkcionalismu vnímáme Davida Mitranyho a jeho dílo *Fungující mírový systém* (Drulák – Kratochvíl 2009: 75–76).

Třetí teorií je teorie neofunkcionalismu, která navazuje na předešlé teorie. Ve zkratce se jedná o využití funkcionalistických postupů k zajištění federalistických záměrů (Pavlík 2000: 202). V neofunkcionalismu se tedy jedná o to, že státy na základě vzájemného prohlubování spolupráce postupně ztrácejí svou nezávislost. Podle neofunkcionalistů stojí vždy na začátku integrace mezi státy politické rozhodnutí o integraci, která se dotýká jenom úzce vymezeného sektoru hospodářství, který nemá pro stát velice důležitý význam. Neofunkcionalisté předpokládají, že spolupráce v jednom sektoru vyvolá spolupráci i v dalších sektorech a postupně se přesune i do politické roviny. Zakladatelem této teorie je politolog Ernst Bernard Haas, který se zabýval studiem integračních procesů (Drulák – Kratochvíl 2009: 196–198).

Jako poslední teorii si uvedeme teorii intergovernmentalismu. V intergovernmentalismu jsou jako hlavní hybatelé integračních procesů vnímány

vlády států. Integrace je poté výsledkem mezistátního vyjednávání mezi vládami států. Velké státy v tomto případě většinou určují pravidla hry, pomocí kterých se snaží docílit svých zájmů. Právě tyto velké státy často přesvědčují státy menší ke spolupráci poskytováním finančních prostředků. Představiteli této teorie jsou Paul Taylor a Andrew Moravcsik (Cihelková 2007: 39).

2.3 Stádia integrace

Integraci dělíme do šesti různých stádií podle hloubky integrace. Jako první stádium integrace vnímáme pásmo volného obchodu. V této fázi se státy snaží odstranit všechny celní a jiné bariéry, které brání volnému obchodu mezi dvěma a více státy. Řečeno jinými slovy, znemožňují hladký průběh výměny zboží mezi jednotlivými státy. Dalším stádiem je celní unie. Celní unie vychází z předešlého stádia a dále ho rozvíjí. V tomto kroku, kdy jsou již odstraněna cla a jiné bariéry znesnadňující obchod, státy přistupují ke společné celní politice vůči třetím státům. Dalším stádiem na pomyslném žebříčku je společný trh. Ten rozšiřuje předešlá dvě stádia o volný pohyb osob a kapitálu. V rámci společného trhu mohou lidé cestovat za prací do druhé země bez větších překážek. V pořadí čtvrtým stádiem je hospodářská unie, v rámci které státy vytváří společné politiky v hospodářské oblasti. Monetární unie je předposledním stádiem integrace, která je čistě ekonomická. Jedná se o zavádění jednotné měny a s tím příslušných institucí a monetárních politik (Kerlinová – Tomášková 2014: 161–162). Posledním a také nejvyšším stádiem integrace je politická unie. Politická unie zahrnuje jak všechna stádia ekonomické integrace, tak i zajištění politické jednoty společenství států. Jinými slovy řečeno jde tedy o vytvoření jednotného suverénního celku. Politická unie si klade za cíl vytvořit společné centrální orgány, parlament a popřípadě další potřebné instituce (Cihelková – Frait – Varadzin a kol. 2008: 11–12).

Jak jsme si ukázali v předešlých odstavcích základem pro politickou integraci států je ekonomická integrace. Asi největší rozkvět integračním procesům přinesl konec druhé světové války, kdy se věřilo, že společnou spoluprací můžeme předcházet konfliktům. Právě po druhé světové válce došlo k zakomponování regionálních obchodních dohod do ekonomických agend států.

Například po podepsání Brettonwoodských dohod v roce 1944 a vzniku Všeobecné dohody o clech a obchodu v roce 1947 bylo po celém světě podepsáno více než sto regionálních dohod a v rámci toho také stovky dohod o volném obchodu (Estupiñán 2017: 225). Právě do tohoto poválečného období můžeme řadit vznik nejvýznamnějších světových organizací, jakými jsou například Organizace spojených národů, Severoatlantická aliance či Rada Evropy. Poválečná Evropa se stala domovem jednoho z největších integračních procesů na světě, a to Evropské unie, jejíž kořeny byly položeny právě v tomto poválečném období.

Jak upozorňují někteří autoři, velmi důležitým prvkem pro vznik do budoucna úspěšného integračního projektu je společná kultura. Jednotliví aktéři by měli sdílet společné hodnoty, na kterých mohou stavět (Lijphart 1971: 4–5). Když pak dále hovoříme o politické integraci, stěžejní pro její úspěch může být právě politická kultura, v rámci které se dějí jednotlivá politická rozhodnutí. Čím blíže k sobě kultury států mají, tím je jednodušší navázat vzájemnou komunikaci a lépe se buduje i vzájemná důvěra (Ake 1967: 486–488).

2.4 Myšlenkové přístupy ke spolupráci mezi státy

V mezinárodních vztazích rozlišujeme tři hlavní teorie, které se zabývají spoluprací mezi státy a to realismus, liberalismus a konstruktivismus. Každá z těchto tří teorií má jiný přístup k tomu, za jakým účelem vzájemně státy v mezinárodním systému spolupracují, a proto si je teď jednotlivě stručně představíme. Podle realistické teorie je hlavním aktérem mezinárodního systému stát, který se samostatně rozhoduje o zapojení se do mezinárodních organizací a podpisu mezinárodních smluv. Hlavním cílem státu je zajištění bezpečnosti státu, zachování vlastní existence tzv. přežití a získání moci. Podle realistů je mezinárodní systém v tomto případě anarchický, což znamená, že v systému chybí státům nadřazená autorita, která by mohla jednotlivé státy kontrolovat a regulovat jejich chování. Jak již bylo zmíněno, jedním z hlavních cílů státu je získání moci. V tomto případě se jedná zejména o moc vojenskou, která má dávat státu převahu nad ostatními státy (Müller 2005: 24–25).

Na druhou stranu v liberalismu je tato dimenze plně odmítána. V liberální teorii již nejsou jako jediní aktéři vnímány státy. Tato teorie přichází s tím, že svou důležitou roli v mezinárodních vztazích hrají také mezinárodní organizace, prezidenti a další státní i nestátní aktéři. Hlavním hybatelem mezinárodních vztahů se potom stává kooperace a z ní vyplývající vzájemná závislost (Blažek 2005: 44–45).

Poslední teorií je teorie konstruktivismu, která patří do tzv. kritických teorií mezinárodních vztahů. Tato teorie se zcela nezakládá na materiálních faktorech mezinárodní spolupráce. Hlavním cílem je sdílení společných hodnot, identity a představ na státní i nestátní úrovni (Drulák – Kratochvíl 2009: 126–128).

Jak jsme si ukázali v této kapitole, přístupů, jak nahlížet na mezinárodní spolupráci a integraci států do mezistátních uskupení, je mnoho. Věřím, že tento teoretický základ nám lépe pomůže později pochopit důvody vzniku rusko-běloruského integračního procesu a zařadit tento proces do správné fáze, ve které se v současné době nachází a kam směřuje.

3. Zárodky myšlenky vzniku sjednocení Ruska a Běloruska

V příštím roce tomu bude již třicet let od rozpadu Sovětského svazu¹. Součástí Sovětského svazu byla po dobu sedmdesáti dvou let Běloruská sovětská socialistická republika. Dnes je z této republiky plně svrchovaný stát rozprostírající se ve východní Evropě. Jednou z dalších sovětských republik byla Ruská sovětská federativní socialistická republika dnes známá pod názvem Ruská federace, která se stala celosvětově uznávaným nástupnickým státem Sovětského svazu. Právě sounáležitost v rámci Sovětského svazu dává základní myšlenku vzniku integračního procesu mezi Ruskem a Běloruskem. Tato myšlenka však nebyla jediná, která předurčila vznik tohoto integračního procesu. Můžeme najít

---

¹ viz obrázek 1: Mapa rozpadu Sovětského svazu v roce 1991

i historicky starší tezi ospravedlňující spojení těchto dvou států, a právě tuto tezi si teď představíme.

Prvním soustátím vytvořeným na území dnešního Běloruska, části Ruska a Ukrajiny byla Kyjevská Rus². Právě Kyjevská Rus je prazákladem pro jednotící procesy v této oblasti. Jak uvádí ve své knize Jaroslav Kurfürst (2018: 53), Rusové historicky považovali území dnešního Běloruska a Ukrajiny za prostor svých mocenských ambic. Ruskými intelektuály devatenáctého století byla formulována myšlenka tří národů, a to Malorusů, Velkorusů a Bělorusů, kteří i přes všechny neshody, které mezi nimi mohou vyvstat, mají tvořit jeden ruský národ spojený jednotnou vírou a přesvědčením právě na základě odkazu již zmíněné Kyjevské Rusi. S touto myšlenkou přišel poprvé významný ruský představitel slavjanofilského myšlenkového proudu Vladimír Ivanovič Lamanskij. Právě Lamanskij prohlásil, že slavná Kyjevská Rus žije hluboko ve vědomí ruského národa. Podle Lamanského můžeme odkaz Kyjevské Rusi najít v poetickém dědictví na velkoruském prostoru (Lamanskij cit. dle Kurfürst 2018: 119). V návaznosti na tuto myšlenku si později Rusko dalo za svůj cíl následovat tento historický odkaz Kyjevské Rusi a znovusjednotit tyto tři národy pod svými „křídly“.

Po rozpadu Sovětského svazu se myšlenka na sjednocení Běloruska, Ruska a Ukrajiny vrátila. Tyto tři státy měly tvořit protipól Západu, jinými slovy Evropě a Spojeným státům americkým (Drakokhrust – Furman 2002: 249). Tato myšlenka však uspěla jenom v Bělorusku a Rusku. Proč právě tyto dva státy si po rozpadu Sovětského svazu k sobě tak rychle našly cestu? Odpověď můžeme najít v národní identitě. Bělorusku po rozpadu Sovětského svazu scházela jednotící národní identita. V Sovětském svazu za vlády Josifa Vissarionoviče Stalina probíhala soustavná likvidace neruských kulturních elit. Začala růst urbanizace a všechny neruské národy byly podrobeny nedobrovolné rusifikaci. Důležitým pojícím

---

² viz obrázek 2: Mapa Kyjevské Rusi

prvkem se stala komunistická ideologie, která byla všudypřítomná. Toto působení přetvořilo běloruskou národní identitu, která se díky tomu stala nejvíce proruskou a prosovětskou (Ambrosio 2006: 413). Důležitým faktem zůstává, že většina obyvatelstva dnešního Ruska a Běloruska si nepřála rozpad Sovětského svazu a nesouhlasila s ním. Nesmíme také opomenout to, že obě země pojila a stále pojí jistá kulturní, jazyková a etnická blízkost. Tyto dvě země jsou zeměmi se silnou pravoslavnou církví a nesdílí žádné negativní historické vzpomínky, které jsou například patrné ve vztahu Ruska a pobaltských států nebo Ruska a Ukrajiny (Drakokhrust – Furman 2002: 232). Všechny tyto faktory vytvořily jedinečné podmínky pro rusko-běloruskou integraci.

Jak již bylo zmíněno, Bělorusko po odtržení od Sovětského svazu nemělo vlastní jednotící národní identitu, která by ho odlišovala od Ruska. Moc v nově vzniklém státě přešla do rukou bývalých komunistických vůdců. Ti se rozhodovali v prvních letech existence státu, jestli budou spolupracovat s nástupnickým Ruskem nebo si zvolí cestu neutrality. V roce 1992 se země vzdala jaderných zbraní a postupně se začala integrovat do mezinárodních struktur. Stala se členem například Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, Světové banky, Mezinárodního měnového fondu nebo Evropské banky pro obnovu a rozvoj (Balmaceda – Clem – Tarlow 2002: 7).

Rusko a Bělorusko si v prvních letech po rozpadu Sovětského svazu mezi sebou ponechaly velmi úzké vztahy. Můžeme tvrdit, že mezi nimi vznikly nejužší vztahy ze zemí bývalého Sovětského svazu (Sannikov 2002: 222). Pro Rusko se stalo Bělorusko po rozpadu Sovětského svazu důležitým partnerem při dodávkách ropy a zemního plynu do Evropy (Svoboda 2007: 4–5). Na druhou stranu Bělorusko v Rusku vidělo zdroj finančních prostředků a ochránce. Přesněji řečeno, Bělorusko bylo na Rusku ekonomicky a vojensky závislé (Sannikov 2002: 222).

V současné době se v Rusku stal důležitým konceptem pro směřování ruské zahraniční politiky koncept ruského světa. Právě tento koncept v sobě zahrnuje opodstatnění pro integraci Ruska a Běloruska v současné době. Koncept ruského světa je založen na myšlence jednoty postsovětského prostoru, který je svou

podstatou odlišný od západního světa. Hlavními představiteli tohoto konceptu jsou například moskevský patriarcha Kirill, ruský politolog a ekonom Sergej Karaganov nebo ruská historička Natalia Naročinskaja. Tyto osobnosti vidí v Západu a jeho hodnotách šíření demokracie a liberalismu zdroj hrozeb pro Rusko, a proto by podle nich měl být ruský svět založen na kooperaci a spolupráci mezi jednotlivými aktéry postsovětského prostoru. Patriarcha Kirill v jednom ze svých proslovů řekl, že ruský svět ve své podstatě zahrnuje všechny Rusy, Ukrajince a Bělorusy (Wawrzonek 2018: 289–292). Celý koncept ruského světa je potom založen na civilizační jednotě, tedy na společné kultuře, jazyku, náboženství, národnostním a etnickém hledisku a na obnovení vazeb po rozpadu Sovětského svazu. Na tomto konceptu byla založena ruská nadace Russkij mir, která se stala nástrojem ruské veřejné diplomacie. Tato nadace si klade za cíl šířit ruský jazyk a kulturu ve světě (Kurfürst 2017: 27–28). Právě Bělorusko se stalo jednou ze zemí, ve které tato nadace Russkij mir působí. První centrum přidružené k této organizaci vzniklo v roce 2014 na univerzitě v Brestu. Toto centrum je však jediné, které v současné době v Bělorusku působí (Русский мир 2014). Hlavní příčinu, proč v Bělorusku není více takovýchto center, můžeme spatřovat v tom, že většina Bělorusů rusky mluví a ruská kultura je jim velice blízká, tím pádem není důvod k tomu takováto centra propagující ruskou kulturu a jazyk v zemi zakládat. Další příčinou může být také to, že Bělorusko je ve vnímání Ruska součástí ruského světa a tím pádem se nemusí v této zemi nijak výrazně angažovat.

4. Proces vzniku Svazu Ruska a Běloruska

První oficiální myšlenky na užší spolupráci mezi Běloruskem a Ruskem můžeme najít již bezprostředně po rozpadu Sovětského svazu mezi lety 1992–1993. Právě v těchto letech byly podepsány první dohody mezi těmito státy. První dohoda, která byla podepsána, si kladla za cíl vytvoření volného trhu. Druhá dohoda pak upravovala vytvoření zóny rublu, tedy vznik společné měny (Drakokhrust – Furman 2002: 233). Za autora první myšlenky znovu integrovat Bělorusko s Ruskem je považován bývalý premiér Běloruska Vjačeslav Kebič. Právě on s ruským protějškem Viktorem Černomyrdinem podepsal výše zmíněné dohody

(Ambrosio 2006: 413). Kebič si myslel, že integrace s Ruskem pomůže Bělorusku vyřešit jeho ekonomické problémy, kterými si země v té době procházela (Drakokhrust – Furman: 2002: 233). Také proto byla celá tato myšlenka znovu integrovat Rusko a Bělorusko založena na čistě pragmatických podkladech. Rusko se snažilo připojit zpět svá bývalá území a obnovit slávu bývalého imperiálního Ruska. Bělorusko si na druhou stranu chtělo zachovat svůj nově budovaný politický režim a ekonomický model, což by se mu bez finanční a jiné pomoci z Ruska pravděpodobně nepovedlo (Svoboda 2007: 2).

Musíme si uvědomit, že rusko-běloruské partnerství je značně disproporční. V době prvních myšlenek na sjednocení mělo Rusko 145 miliónů obyvatel a Bělorusko pouhých 10 miliónu (Drakokhrust – Furman: 2002: 249). Nesmíme také opomenout rozlohu obou zemí. Rusko je největší zemí na světě s rozlohou přes sedmnáct miliónů kilometrů čtverečních (CIA 2020b). Na druhou stranu Bělorusko má rozlohu jenom něco přes dvě stě sedm tisíc kilometrů čtverečních (CIA 2020a)³. Tyto skutečnosti nedávají základ pro rovnocenné partnerství mezi oběma státy. O ekonomické situaci se zmíním později.

V roce 1994 se v Bělorusku konaly prezidentské volby, které vyhrál současný prezident Alexandr Lukašenko. Lukašenko po nástupu do funkce začal silně propagovat myšlenku integrace obou států (Ambrosio 2006: 413). V roce 1995 využil již rozběhlého integračního procesu ve svůj prospěch ruský prezident Boris Jelcin. V této době si Rusko procházelo velkými vnitřně politickými problémy způsobenými válkou v Čečensku. Jelcin doufal, že když se mu podaří Bělorusko integrovat s Ruskem, získá si tím zpět širokou podporu veřejnosti. Proto byla v témže roce podepsána Dohoda o míru a přátelských vztazích. Začala se vytvářet společná celní politika a státy přešly ke společné kontrole hranic (Drakokhrust – Furman 2002: 235). Také začalo docházet k postupné vojenské integraci obou států (Ambrosio 2006: 413).

---

³ viz obrázek 3: Mapa území států Svazu Ruska a Běloruska

V roce 1995 proběhlo v Bělorusku referendum, ve kterém se mohli všichni občané Běloruska vyjádřit pro, nebo proti ekonomické integraci s Ruskem. Výsledek byl jednoznačně pozitivní, a tedy pro ekonomickou integraci států. Více než 80 % občanů se vyjádřilo v referendu kladně, a tak mohla integrace obou zemí pokračovat dále. V roce 1996 byla poté prezidenty zemí podepsána Dohoda o Svazu suverénních států Běloruska a Ruska (Drakokhrust – Furman 2002: 233–235). Podepsání této Dohody se odehrávalo na pozadí ruských prezidentských voleb. Boris Jelcin doufal, že se mu podaří tímto krokem zvítězit nad nacionalistickými a komunistickými kandidáty. Tento dokument vyzýval k hlubší politické a ekonomické integraci. Kladel si za cíl vytvořit společné nadnárodní instituce, symboly⁴ a hymnu (Ambrosio 2006: 413). V oblasti ekonomické integrace měly být připraveny podmínky pro zavedení společné měny. Proto měly být vypracovány tzv. cestovní mapy, které měly sjednotit hospodářské politiky obou zemí do konce roku 1997 (Svoboda 2007: 10).

V roce 1997 však došlo k prvním sporům ohledně probíhající integrace. Hlavním odpůrcem dalších integračních procesů se stal již zmíněný prezident Běloruska Alexandr Lukašenko. Lukašenkovi došlo, že by se hlubší integrací z Běloruska mohl stát jeden z mnoha regionů Ruské federace. Lukašenko chtěl, aby si Bělorusko ponechalo svoji suverenitu, a aby kooperace mezi státy byla založena na rovných podmínkách pro obě strany. V návaznosti na to deklaroval svůj zájem více spolupracovat se Západem a Ukrajinou. Tímto aktem si ale znepřátelil Rusko, které se dlouhodobě staví do opozice proti Západu. V témže roce došlo ke sporu ohledně zatčení ruského novináře Pavla Šeremetěva v Bělorusku, který měl údajně nezákonně překročit státní hranice. S tímto rozhodnutím běloruských úřadů zásadně nesouhlasil Boris Jelcin, který to dal svému běloruskému protějšku zjevně najevo. Při jedné z návštěv Alexandra Lukašenka v Rusku nebylo jeho letadlu umožněno vstoupit do ruského vzdušného

---

⁴ viz obrázek 4: Návrh vlajky a erbu Svazu Ruska a Běloruska

prostoru a nebyl tak do země vpuštěn. Pár dní po této události byl novinář propuštěn z běloruského vězení na svobodu a byl mu uložen jen podmíněný trest. Přes všechny výše zmíněné spory státy přesto v tomto roce podepsaly další dohodu, a to Dohodu o Svazu Běloruska a Ruska (Drakokhrust – Furman 2002: 233–242). Tato dohoda více rozpracovala cíle Svazu a předpokládala vytvoření těsnějšího spojení obou států (Svoboda 2007: 11). Stanovila si také za cíl vytvořit silnější společné instituce v rámci Svazu (Ambrosio 2006: 413). K této dohodě byla přiložena Charta, která si kladla za cíl vytvoření rovných podmínek pro hospodářské subjekty obou států. Mimo jiné Charta také připouštěla připojení dalších států do integračního procesu (Svoboda 2007: 11).

V roce 1997 vyjádřil Lukašenko svůj záměr kandidovat na neexistující pozici hlavy státu ještě nevytvořeného soustátí Běloruska a Ruska. Tento záměr o dva roky později deklaroval také Boris Jelcin. Po nástupu Vladimíra Putina na post premiéra Ruské federace měla být podepsána Dohoda o společné hlavě státu Běloruska a Ruska. Dohodu však nepodepsal Alexandr Lukašenko, který prý nebyl spokojený s její podobou (Drakokhrust – Furman 2002: 244–248). K přepracování této Dohody však již nikdy nedošlo.

Na přelomu století se do projektu rusko-běloruské integrace aktivně zapojila ruská opozice. Ta se dokonce chtěla pokusit o vytvoření parlamentu Svazu Ruska a Běloruska. Tento parlament se měl skládat ze dvou komor. Horní komora měla být tvořena zástupci národních parlamentů, měla rovnoměrně reprezentovat voliče jednotlivých států a schvalovat legislativu. Dolní komora měla být naopak přímo volena občany Běloruska a Ruska (Drakokhrust – Furman 2002: 243).

V srpnu 1998 se Rusko dostalo do ekonomické krize a začalo docházet ke změně politické situace. Lukašenko této situace, kdy bylo Rusko oslabeno vnitřními problémy, využil a oznámil, že chce podniknout další kroky k prohloubení integračních procesů mezi státy. Doufal, že mu špatná situace v Rusku pomůže zajistit si lepší vyjednávací pozici. V prosinci 1998 byly poté v Moskvě podepsány další integrační dokumenty. Jedním z těchto dokumentů byla Deklarace o sjednocení. Tato Deklarace měla garantovat sjednocení Běloruska

a Ruska v jeden stát do konce roku 1999. Podle této Deklarace měl být také vytvořen dvoukomorový parlament. Státy si po sjednocení a vytvoření společného parlamentu měly stále ponechat svoji vnější i vnitřní suverenitu (Drakokhrust – Furman 2002: 233–244). Dále mělo podle Deklarace dojít k sjednocení právního prostředí, dokončení celní unifikace, přechodu ke společné měně a v neposlední řadě k sjednocení energetických a transportních systémů států (Svoboda 2007: 11). Hned rok na to byla podepsána další dohoda, a to Smlouva o vytvoření svazového státu Ruska a Běloruska. Těmito dohodami však problémy v integračním procesu Běloruska a Ruska neskončily. Vznikly spory o to, kde bude například sídlit měnové středisko. Rusko chtělo, aby se sídlem stala Ruská centrální banka. Bělorusko však toto rozhodnutí chtělo odložit a vyřešit až se vznikem nového státu (Drakokhrust – Furman 2002: 233, 249).

5. Integrace v rámci Svazu Ruska a Běloruska

Jak bylo naznačeno v předešlé části, rusko-běloruský integrační proces se od počátku potýkal s mnoha problémy. Smlouva o vytvoření svazového státu Ruska a Běloruska z roku 1999 se stala velmi ambiciózním a ojedinělým aktem v rámci postsovětského prostoru. Svazový stát měl mít jak prvky mezinárodní organizace, tak i státu. Tento integrační proces měl ve všech ohledech předčít Evropskou unii a vytvořit ještě silnější svazek mezi státy. Měl být vytvořen jednotný trh, společná ústava i jednotný soudní systém. Kromě toho měla být zformována jednotná svazová vláda a parlament. Dokonce se počítalo se zvláštním kontrolním mechanismem, který by byl schopný zajistit vymahatelnost zákonů v obou zemích. Dalším cílem bylo zavedení jednotného daňového systému, jednotné měny a jednotného danění. Tato opatření měla pomoci při vytváření společného rozpočtu, ale ani k jednomu z těchto kroků reálně nikdy nedošlo. Politická integrace skončila ve chvíli, kdy byla vytvořena Rada ministrů. Od té doby nevidíme v této oblasti žádný postup. Rada ministrů, Parlamentární shromáždění a Stálý výbor měli společně tvořit permanentní vládnoucí orgány Svazu. Společná ústava, která by upravovala tyto orgány státní moci, však nebyla sepsána (Rekeda 2019). Jako úspěšnější můžeme považovat například spolupráci

v oblasti kosmického výzkumu. Byly také vytvořeny programy na likvidaci následků jaderné katastrofy a na ochranu společné hranice. Dále státy například spolupracují na výrobě televizorů, šicích strojů a počítačů. V roce 1997 pak byla založena rusko-běloruská mezistátní finanční a průmyslová skupina BelRusAvto sdružující automobilové závody obou zemí (Svoboda 2007: 12). V současné době neprobíhají pasové kontroly na hranicích mezi státy a občané nepotřebují cestovní pas pro překročení hranic (Ioffe 2008: 156). V roce 2006 byla dokonce uzavřena dohoda, podle které nejsou Bělorusové v Rusku a Rusové v Bělorusku považováni za cizince (Svoboda 2007: 14). Občané jednoho státu mají na území druhého státu téměř stejná práva jako jeho vlastní občané (The Editors 2016: 540). Lukašenko s Putinem již několikrát ve svých prohlášeních poznamenali, že Bělorusové a Rusové jsou v podstatě jeden národ (Ioffe 2008: 156).

5.1 Energetická závislost

Vždy když se začínají blížit volby ať v Bělorusku, nebo v Rusku, začíná se také stupňovat tlak na případné prohloubení integračního procesu mezi státy. Tlak na prohloubení integrace však také nastává při každoročních sporech o cenách ropy a zemního plynu dováženého z Ruska do Běloruska. Bělorusko je plně závislé na dodávkách těchto komodit z Ruska a Rusko si je vědomo této slabiny Běloruska. V roce 2001 dokonce ruská ropná společnost Lukoil sponzorovala volební kampaň prezidenta Alexandra Lukašenka, který ji výměnou za podporu přislíbil zprivatizování hlavní běloruské ropné společnosti Naftan (Nalbandov 2016: 239). V Bělorusku se velmi dlouho neřešila nutnost diverzifikace energetických zdrojů. Právě v již zmíněném roce 2001 pocházelo 99 % veškerých importovaných dodávek energetických zdrojů od jednoho dodavatele, a to právě z Ruska. V roce 2002 si prezident Lukašenko uvědomil, jak je tato situace pro Bělorusko nebezpečná, a proto vydal politickou deklaraci, která měla upozornit na nutnost diverzifikace energetických zdrojů. Tato deklarace zůstala nenaplněna až do roku 2004 (Balmaceda 2014: 35, 41). V lednu roku 2004 bylo Bělorusko na dvacet čtyři hodin odstřiženo ruskou společností Gazprom od dodávek plynu. Rusko tak zaútočilo na běloruskou největší slabinu. Od této doby již několikrát této slabiny

využilo při každoročních sporech o cenách dodávek ropy a zemního plynu do Běloruska. Právě v rámci těchto sporů často dojde k otevření otázky o prohloubení integrace ze strany Ruska. Rusko si je vědomo, že navýšení cen by mohlo vést až k pádu režimu Alexandra Lukašenka, který je u moci od roku 1994. Právě navýšení cen by silně zahýbalo s běloruskou ekonomikou. Běloruské firmy ani koncoví spotřebitelé by si nemohli dovolit navýšené ceny a tato situace by pravděpodobně vyústila v obecnou nespokojenost obyvatelstva, jehož životní situace by se ze dne na den značně zhoršila v návaznosti na nárůstu cen.

Faktem zůstává, že v roce 2014 dováželo Rusko do Běloruska plyn za výrazně nižší cenu, než je běžná cena za tuto komoditu na světových trzích (Balmaceda 2014:117–118). V současnosti se do Běloruska dováží levně i ropa díky tomu, že její vývozní cena pro Bělorusko není zatížena vývozním clem (Svoboda 2019).

5.2 Ekonomická integrace

Po rozpadu Sovětského svazu se běloruská ekonomika nacházela ve velmi špatném stavu. Prioritou pro nově vzniklý stát se staly dobré ekonomické vztahy s Ruskem. Žádný z politických aktérů se nesnažil tuto situaci změnit a distancovat se od ekonomické kooperace s Ruskem. Rusko dodávalo do Běloruska levné dodávky energie a tím si získalo náklonnost běloruských elit, které ani nenapadlo si v této oblasti hledat jiné spojence a diverzifikovat energetické zdroje. Rusko se tak stalo donorem běloruské ekonomiky (Balmaceda 2014:34). Běloruské společnosti se v devadesátých letech a na začátku nového století primárně zaměřovaly na vývoz svých výrobků do Ruska. Po prvních velkých neshodách mezi zeměmi se však tato situace změnila. Přibližně v polovině nultých let se začala běloruská ekonomika přeorientoávat na Evropu. Tím, jak začal růst export výrobků do Evropy, opadl export do Ruska. Do Evropy se však začaly z Běloruska dovážet hlavně ropné produkty. Jak si můžeme domyslet, tato situace by nebyla možná bez zvláštních obchodních vztahů mezi Ruskem a Běloruskem. Rusko dodávalo do Běloruska ropu za nízké ceny, to poté vyrobilo ropné produkty a exportovalo je dál. I když se

tímto krokem Běloruská ekonomika snažila distancovat od té ruské, vlastně na ní reálně zůstávala pořád závislá (Balmaceda 2014:118).

Ekonomická integrace zemí, stejně jako ta politická, je ve velmi špatném stavu (Deyermod 2004: 1197). Podle smlouvy z roku 1997, která měla institucionálně sjednotit ekonomický prostor obou států, disponuje Svaz Ruska a Běloruska vlastním finančním rozpočtem. Ve smlouvě je stanoveno, že tento rozpočet je financovaný z rozpočtů obou zemí a měl by být vždy nedeficitní. Ve smlouvě však nebyly definované žádné jiné zdroje příjmů. Smlouva zmiňuje, že o případném zavedení dalších zdrojů příjmů rozhodne některý z ustanovených svazových orgánů (Svoboda 2007: 11). Podle stejné smlouvy měla být v roce 2005 představena společná měna států. O rok později státy podepsaly dohodu, podle které mělo být v roce 2005 založeno teprve emisní měnové středisko a přijetí jednotné měny mělo být posunuto o tři roky, tedy až na rok 2008.

K naplnění těchto závazků však dodnes nedošlo. Státy se pouze shodly, že společnou měnou by se měl stát ruský rubl, ale na podmínkách jeho přijetí se zatím nedohodly. Již v roce 2002 Vladimír Putin deklaroval, že by případná ekonomická integrace pro Rusko byla velice finančně náročná, a že ji Rusko rozhodně nebude samo celou financovat. Není se čemu divit, v roce 2002 se běloruská ekonomika rovnala přibližně 3 % té ruské a na této situaci se dodnes moc nezměnilo (Deyermond 2004: 1197). V roce 2018 dosahoval hrubý domácí produkt Běloruska 59,662 miliard dolarů (The World Bank 2019a). Ruský hrubý domácí produkt byl ve stejném roce 1,658 bilionů dolarů (The World Bank 2019b).

Rozvoj ekonomických vztahů států však neprobíhá jenom na mezistátní úrovni. Probíhá také na úrovni stát a region. Na této úrovni je Bělorusko schopno lépe konkurovat. Bělorusko spolupracuje s šedesáti osmi z osmdesáti osmi ruských územněsprávních celků. Nejvíce Bělorusko spolupracuje se samotnou Moskvou a celou Moskevskou oblastí, s Petrohradem a s Ťumenskou oblastí. Dynamicky se také rozvíjí vztahy s Kaliningradskou oblastí. Jednotlivé regiony Běloruska a Ruska spolu poté spolupracují na regionální úrovni. (Svoboda 2007: 13). V současné době je mezi běloruskými a ruskými regiony uzavřeno přes tři sta

smluv, dohod a protokolů. Většina dokumentů si klade za cíl další rozvoj vztahů mezi zeměmi a zvýšení počtu interakcí mezi jednotlivými oblastmi. Většina dohod se zaměřuje taktéž na rozvoj spolupráce v oblasti hospodářství. Hospodářské smlouvy se týkají ve většině případů navýšení objemu dodávek zboží, rozšíření distribuční sítě, posílení výrobní spolupráce atd. V rámci spolupráce mezi jednotlivými regiony se každoročně koná fórum regionů Ruska a Běloruska (Министерсиво эканомікі республікі Беларусь nedatováno).

Zvláštní formou ekonomické spolupráce můžeme spatřovat v zaměstnávání Bělorusů v Rusku. Bělorusům v Rusku je umožněno pracovat za stejných podmínek jako ruským občanům (Svoboda 2007: 14). Bělorusové jsou si této skutečnosti vědomi a plně ji využívají. Stejně tak jako možnosti vzdělávání v Rusku. Ruské školy umožňují běloruským studentům studium za stejných podmínek jako těm ruským. Způsobem, jak ulehčit volný pohyb osob, se stala vřelá sociální politika a politika zdravotnictví států. Například Rus, který dlouhodobě žije v Bělorusku má nárok pobírat ruskou penzi, a také má nárok na stejnou zdravotní péči, jaká by mu byla poskytnuta v Rusku. Toto vše je umožněno i přes odlišnosti v rámci ruského a běloruské penzijního a zdravotnického systému (The Editors 2016: 540).

Ráda bych se také zmínila o situaci, kdy byla zneužita ekonomická integrace mezi státy ve prospěch běloruského obchodu. V roce 2014 bylo uvaleno embargo na dovoz evropského zboží do Ruska. Této skutečnosti využily běloruské firmy, které si nechaly dovést evropské zboží na běloruské území, přelepily etikety a zboží poté dále distribuovaly na ruském trhu. Tímto způsobem se dostávalo i přes zákaz evropské zboží na ruský trh a běloruský obchod z toho značně profitoval (Nalbandov 2016: 240).

Bělorusko se od samého počátku snaží z ekonomické integrace mezi zeměmi co nejvíce „těžit“. Existují teze o tom, že kdyby Rusko Bělorusko finančně nepodporovalo, tak by se Lukašenko nadále neudržel na postu prezidenta a tím by jeho léta budovaný režim padl (Balmaceda 2014: 41). Země by musela přejít k ekonomickým reformám, které by vytvořily vhodné prostředí pro postupnou

demokratizaci země. Od dotování běloruské ekonomiky se odvrátil po zvolení do funkce prezidenta Ruské federace Vladimír Putin. Ten zamezil dovoz některých tradičních běloruských produktů do Ruska například traktorů, motorů nebo televizí. Margarita Balmaceda (2014: 120) uvádí, že Putin nebyl ve stejné pozici jako jeho předchůdce Boris Jelcin. Neměl pocit viny za rozpad Sovětského svazu a tím pádem si mohl dovolit na Alexandra Lukašenka více zatlačit a od samého začátku byl odolnějším proti jeho manipulaci. Jelcin podle autorky trpěl komplexem z rozpadu Sovětského svazu a Lukašenko toho dlouhodobě využíval při jejich rozhovorech o integraci, kterou podmiňoval finanční pomocí z Ruska. Po nástupu Putina se však všechno změnilo. Putin plně využil ekonomické závislosti Běloruska na Rusku a aktivně ji používá i v současné době k prosazení hlubší spolupráce mezi státy.

5.3 Vojenská integrace

Svaz Ruska a Běloruska nevnímá jako primární pole svého zájmu vojenskou integraci, i přes tento fakt je právě vojenská integrace tím nejvíce úspěšným počinem v rámci rusko-běloruského integračního procesu. Svaz se dlouhodobě snaží o vytvoření vojenských jednotek jak na základě mechanismů vytvořených přímo Svazem, tak i na základě již dříve podepsaných dohod v rámci Společenství nezávislých států (Deyermund 2004: 1191–1192). Státům se dlouhodobě daří společně chránit vzdušný prostor obou států, a právě za tímto účelem byl zřízen společný regionální systém protivzdušné obrany. Státům se také podařilo vybudovat společné regionální ozbrojené síly. V současné době je podepsáno mezi Ruskem a Běloruskem přes třicet dohod o obranné spolupráci (Rekeda 2019).

Jak poukazuje Deyermundová (2004: 1195–1196), většina nově vzniklých států se po rozpadu Sovětského svazu snažila vytvořit si nové na Rusku nezávislé vojenské jednotky. Nově vzniklé Běloruské vojenské jednotky však byly postaveny na základech předchozích sovětských vojenských jednotek a většina armádních vysoce zastávaných pozic byla obsazena rodilými Rusy. Tento fakt předurčoval Bělorusko k bližší vojenské spolupráci s Ruskem od samého počátku.

Rusko si po rozpadu Sovětského svazu snažilo zachovat svůj vliv na nově vzniklé státy, které byly sdruženy v rámci Společenství nezávislých států. Toto Společenství však na mnoha úrovních selhalo a Rusko se muselo začít spoléhat jenom na uzavřené bilaterální dohody s jednotlivými státy. Bělorusko se stalo pro Rusko klíčovým partnerem v zajištění jeho bezpečnosti zejména proto, že běloruské území odděluje Rusko od členských států Evropské unie a Severoatlantické aliance. Právě tyto dvě organizace se začaly po konci studené války angažovat v prostoru střední a východní Evropy, který spadl v době studené války do sféry vlivu Sovětské svazu. Rusko od samého začátku nesouhlasilo s rozšiřováním těchto dvou organizací a ostře se proti tomuto počínu vymezovalo. V prvních letech integrace se proto Rusko s Běloruskem snažilo vytvořit protiváhou rozšiřování těchto organizací. Zmíněné rozšiřování prohloubilo dlouhodobě potřebu obou států se vojensky integrovat.

První náznaky vojenské spolupráce mezi státy se objevily již před podepsáním Dohody o vzniku Svazu Ruska a Běloruska. První balíček dohod mezi státy byl podepsán v roce 1992. Tento balíček v sobě obsahoval smlouvy, které měly za cíl koordinovat obranné aktivity mezi státy. Mimo jiné smlouvy umožnily Rusku mít stále vojenské jednotky na běloruském území. Tyto smlouvy byly poté rozšířeny v roce 1994 o další, které umožnily zůstat ruským leteckým jednotkám na běloruském území až do roku 2000. Ruskému Baltskému námořnictvu bylo povoleno používat komunikační centrum v běloruském městě Vilejke a radarovou stanicí v běloruském městě Baranavičy. V roce 1995 pak byla tato smlouva prodloužena na celých dvacet pět let. Alexandr Lukašenko již od nástupu do funkce prezidenta avizoval, že chce nadále prohlubovat vojenskou spolupráci mezi státy. Podepsání Dohody o Svazu Ruska a Běloruska v roce 1997 tuto spolupráci jenom prohloubilo. V téže roce byla podepsána bilaterální Dohoda o vojenské spolupráci mezi státy. Hlavním bodem smlouvy bylo vytvoření společné Rady ministrů obrany obou zemí. Ve smlouvě byla také formulována společná obranná politika a byla sjednocena vojenská legislativa obou států. Dalším bodem bylo vytvoření společných regionálních silových skupin s jasně stanovenými postupy

jejich velení během vojenských akcí. V roce 1998 bylo oznámeno vytvoření společného obranného systému s deseti divizemi. Vytvoření tohoto systému mělo být reakcí na postupné rozšiřování členské základny Severoatlantické aliance v Evropě. V roce 2003 byla ratifikována běloruským parlamentem Dohoda o společné logistické podpoře rusko-běloruské regionální skupinové jednotky. Na základě této dohody může Rusko používat běloruské vybavení logistické podpory a byla též vytvořena jednotná vojenská lékařská podpora. Rusko v roce 2003 také začalo Bělorusku pronajímat raketové systémy protivzdušné ochrany S-300. Do této doby můžeme rovněž datovat začátek pravidelného setkávání ministrů obrany obou zemí v rámci orgánu Společného kolegia. Důležitou součástí vojenské spolupráce mezi státy se stala společná vojenská cvičení, která mají připravit vojáky pro případ vzniku ozbrojeného konfliktu (Deyermond 2004: 1193–1194).

Od roku 2003 se stalo mnoho událostí, které změnily chod mezinárodního společenství. V roce 2003 se zhoršily ruské vztahy se Spojenými státy americkými v návaznosti na americkou invazi do Iráku. Ve stejném roce došlo k Růžové revoluci v Gruzii. V roce 2004 gruzínskou revoluci následovala Oranžová revoluce na Ukrajině. V témže roce přistoupily do Severoatlantické aliance pobaltské státy Lotyšsko, Litva a Estonsko. Situaci nepomohla ani debata o zřízení radarové stanice v Polsku. Všechny tyto události otráslы mocenským postavením Ruska a Rusko se díky tomu přimknuo blíže k Bělorusku. I když v tento pro Rusko nelehký čas Alexandr Lukašenko několikrát avizoval, že utne vojenskou spolupráci Běloruska s Ruskem, nikdy se tak nestalo. Právě naopak. Bělorusko během let modernizovalo svoji armádu a začalo zintenzivňovat vojenskou spolupráci s Ruskem (Balmaceda 2014: 119–120).

Jak bude zmíněno níže, Bělorusko zůstává pro Rusko klíčovým partnerem v zajištění bezpečnosti vlastního území. Rusko státy na svých západních hranicích využívá k oddělení svého území od území členských států Evropské unie a Severoatlantické aliance, tedy jako určité ochranné pásmo před případnou invazí ze strany států těchto organizací. V tomto případě lze tvrdit, že Rusku nejde o spolupráci s Běloruskem jako takovým, ale spíše o zajištění mocenské

a vojenské převahy na běloruském území jako nárazníkové zóně. Bělorusko dlouhodobě nemělo zájem se integrovat v rámci Evropské unie a Severoatlantické aliance jako například Ukrajina. Běloruští představitelé věděli, že přidružením k těmto strukturám by Bělorusko muselo přejít na demokratický systém vlády a přijmout hodnoty, na kterých jsou tyto struktury založeny. Proto se orientovalo vojensky na Rusko, které mělo zajistit jeho bezpečnost bez jakýchkoliv požadavků na změnu režimu. V následující kapitole si však ukážeme, že Bělorusko se v současné době snaží diverzifikovat vojenskou spolupráci. Proto můžeme očekávat, že v následujících letech vojenská spolupráce s Ruskem již nebude tak úspěšná, jako byla doposud.

6. Současné dění

Tuto kapitolu věnuji současnému dění v rusko-běloruských vztazích a integračnímu procesu od roku 2014 do března roku 2019. Právě rok 2014 se stal zlomovým ve vývoji rusko-běloruských vztahů a stěžejním pro další směřování integrace v rámci Svazu Ruska a Běloruska.

6.1 Vliv krize na Ukrajině na rusko-běloruské vztahy

V roce 2013 ukrajinský prezident Viktor Janukovyč odmítl podepsat Dohodu o přidružení mezi Ukrajinou a Evropskou unií, která měla zahrnovat zónu volného obchodu. Proti podepsání této dohody se dlouhodobě stavělo Rusko, které se snažilo vyvinout na Ukrajinu nátlak, aby smlouvu nepodepsala. Rusko například na Ukrajinu uvalovalo opatření, která znesnadňovala vývoz zboží z Ukrajiny do Ruska. Na rozhodnutí nepodepsat výše uvedenou Dohodu silně zareagovala ukrajinská společnost. Začaly vypukat nepokoje v zemi a Viktor Janukovyč se na základě protestů proti jeho rozhodnutí rozhodl uprchnout ze země. Následně byl Janukovyč sesazen z postu prezidenta a zároveň s tím byl rozpuštěn parlament. V reakci na toto dění vypukly na ukrajinském poloostrově Krym proruské protesty. Moc na poloostrově převzala proruská vláda v čele se Sergejem Aksjovem. Do konfliktu na Krymu se zapojila také ruská armáda. Rusko se tímto zapojením do ukrajinského konfliktu dopustilo porušení mezinárodního práva, které zakazuje

použití síly proti druhé zemi. Dne 28. února 2014 pak došlo k vyhlášení referenda o připojení Krymu k Ruské federaci. Toto referendum bylo v rozporu s ukrajinskou ústavou, která povoluje změnu územní celistvosti jen na základě celostátního referenda. Na základě tohoto pro Ukrajinu nezákonného referenda byl Krym připojen k Ruské federaci (Chvátalová 2016: 3–5). Proti chování Ruska se v této situaci postavil Západ a Bělorusko se k němu přidalo. Stejně jako při konfliktu mezi Ruskem a Gruzii v roce 2008 se Bělorusko postavilo proti Rusku a nepodpořilo jeho chování na mezinárodní scéně (Astapenia 2016: 45). V roce 2014 se pak dokonce Bělorusko postavilo do role mediátora v ukrajinském konfliktu (Zogg 2018: 1). Bělorusko si dlouhodobě nepřeje být zatahováno do konfliktu mezi Ruskem a Západem, a tak si vybralo roli mediátora. Bělorusko se také po konfliktu na Ukrajině obává, že by ke stejné nebo podobné situaci mohlo dojít ze strany Ruska i na běloruském území, a proto si chce zachovat dobré vztahy s Ruskem a zároveň si najít případnou ochranu před Ruskem na Západě (Astapenia 2016: 46).

V návaznosti na dění na Ukrajině odmítlo Bělorusko v roce 2015 zřídit ruskou vojenskou základnu na svém území. Umístěním další ruské základny na běloruském území by se dále prohloubila vojenská závislost Běloruska na Rusku. Bělorusko si v této oblasti snaží v posledních letech hledat nové partnery například na Blízkém východě, v Číně nebo na Ukrajině. Zřízením základny by se také Bělorusko více přiklonilo k Rusku a tímto rozhodnutím by zmařilo svůj záměr zůstat nestranným hráčem v konfliktu Rusko – Západ. Nestrannost Běloruska v ozbrojených konfliktech je dokonce zakotvena v ústavě, podle které má být Bělorusko vojensky neutrální stát (Astapenia 2016: 50–51).

V roce 2018 při oslavách výročí nezávislosti Běloruska Alexandr Lukašenko řekl, že by si Bělorusko mezi Východem a Západem v případě konfliktu nevybralo ani jednu ze stran. Bělorusko by si podle Lukašenka vybralo cestu nezávislosti, míru a partnerství mezi státy. Bělorusko se dlouhodobě snaží posílit běloruskou národní identitu a odlišit se tak co nejvíce od Ruska. Země začala omezovat používání ruského jazyka a pomalu přechází na používání

běloruského jazyka. I přes všechny snahy státu, které se snaží omezit používání ruštiny na běloruském území, přibližně 70 % Bělorusů stále mluví v domácnostech rusky. Bělorusko mělo historicky jen jediný samostatný stát, ke kterému by mohlo odkázat svou státnost, a to byla Běloruská lidová republika, která byla vyhlášena během německé okupace v roce 1918. O rok později již však tato republika neexistovala (Zogg 2018: 1). Vytváření běloruské národní identity odlišné od té ruské je velmi složité a bude určitě trvat dlouho, než bude určitý koncept běloruské národní identity přijat celou společností.

Rusko vnímá Svaz Ruska a Běloruska jako instituci, která by měla Bělorusko ochránit před vlivem Evropské unie a Spojených států amerických, jenž se snaží pod záminkou šíření demokracie rozšiřovat svůj vliv (Ambrosio 2006: 408). Toto, jak jsme si ukázali výše, je přesný opak toho, co chce Bělorusko. To chce být chráněno před možným napadením z ruské strany Západem a zároveň si ponechat s Ruskem dobré přátelské vztahy. Důkaz toho, že Bělorusko chce být chráněno před možným napadením z ruské strany můžeme nalézt v narůstající spolupráci mezi Spojenými státy americkými a Běloruskem, která se začala zintenzivňovat po krizi na Ukrajině v roce 2014, tedy po připojení poloostrova Krym k Ruské federaci. Pro Spojené státy americké je suverénní běloruský stát důležitým partnerem pro zachování bezpečnosti a stability v regionu. K výraznému prohloubení spolupráce mezi aktéry došlo v roce 2018 a následně pak v roce 2019. Na druhou stranu Bělorusko stále zdůrazňuje důležitost dobrých spojeneckých vztahů s Ruskem a pokračuje v rozhovorech o prohloubení integrace v rámci integračního procesu Svazu Ruska s Běloruska (Казакевич 2019). Jako důležitého partnera pro Západ a pro zachování regionální bezpečnosti po krizi na Ukrajině vidí Bělorusko i Jurij Tsarik, který tvrdí, že hlavní úlohou je zabránit tomu, aby Ruská federace použila běloruské území ke svému agresivnímu jednání. Bělorusko si nepřeje, aby bylo plně ovládáno Ruskem, a proto se v tomto případě jeho zájmy se zájmy Západu střetávají (Царик cit. dle Ярмоленко 2019).

Dobrym vztahům Běloruska s Ruskem však neprospívají dlouhotrvající neshody ohledně struktury Svazu Ruska a Běloruska ani vztahy mezi jednotlivými

představiteli obou zemí (Ambrosio 2006: 407). Jak uvádí Astapenia (2016: 46), spolupráci mezi státy se více dařilo, když byli prezidenty Ruské federace Boris Jelcin nebo Dmitrij Medveděv, kteří si udržovali trvale dobré vztahy s Běloruskem. Vladimír Putin obecně vůči Bělorusku zastává více pragmatický přístup a nebojí se na něj a jeho představitele „zatlačit“.

6.2 Oteplení vzájemných vztahů

V roce 2018 začalo docházet k postupnému oteplení ve vzájemných vztazích mezi Ruskem a Běloruskem. Státy se právě v tomto roce rozhodly po dlouholetých neshodách revidovat proces integrace a posunout ho dále. V návaznosti na toto oteplení vztahů zemí došlo k ustanovení speciálních pracovních vládních skupin. Výsledkem jejich jednání se stalo třicet jedna tzv. cestovních map dalšího rozvoje integrace v rámci Svazu Ruska a Běloruska (Rekeda 2019).

6. prosince 2019 ruský premiér Dmitrij Medveděv a jeho běloruský protějšek Sjarhej Rumas spolu podepsali programový dokument, podle kterého by do roku 2021 mělo dojít k většímu propojení ekonomik obou států. Podle dokumentu by měl být vytvořen jednotný daňový systém, jednotná celní a energetická politika zemí. Měly by být také vytvořeny společné regulační orgány pro trh s plynem, ropou, elektřinou a ropnými produkty (meduza 2019). V dokumentu také byla zmínka o vytvoření společného systému veřejných zakázek, do nějž by měli přístup uchazeči o veřejnou zakázku z obou zemí (Seznam Zprávy 2019). Jedním z bodů v dokumentu mělo být také zrušení poplatků za volání mezi zeměmi. Do června roku 2022 měla být vytvořena společná koordinovaná politika v oblasti trhu práce a sociální ochrany. Mělo by dojít také ke sjednocení státních výhod (meduza 2019). Státy se však stále nedohodly na zavedení společné měny a fungování společné centrální banky (Seznam Zprávy 2019). Státy se mimo jiné domluvily, že 8. prosince 2019 spolu podepíší novou dohodu, která by měla prohloubit integraci mezi státy (Belsat 2019).

6.3 Následné ochlazení vzájemných vztahů

V listopadu roku 2019 oznámil běloruský prezident Alexandr Lukašenko, že nepodepíše integrační dohodu, pokud se Rusko s Běloruskem nedohodnou v otázce cen za dovoz ropy a zemního plynu z Ruska do Běloruska (Euronews 2019). Setkání hlav obou zemí se nakonec uskutečnilo 7. prosince v ruském Soči. Právě toto jednání mělo skončit podepsáním prohlubujícího programu. Podepsání tohoto programu mělo spadat přesně na oslavy dvacátého výročí od založení Svazu Ruska a Běloruska dne 8. prosince. Měl být podepsán akční program, který obsahoval obecná ujednání o prohloubení integrace. Harmonogram jednotlivých kroků, které měly vést k prohloubení integrace, měl být přiložen v příloze v podobě třiceti jedna „cestovních map“. Nakonec však tento balíček dohod podepsán nebyl (Kłysiński – Chawryło – Wiśniewska 2019). Státy se totiž nedohodly na pro Bělorusko klíčových otázkách, mezi které patří otázky dodávek plynu, ropy a daňového systému (Богуславская 2019).

6.4 Kde se nachází rusko-běloruská integrace v současnosti?

Jak jsme se již mohli dozvědět v předešlých kapitolách, běloruská ekonomika je schopna fungovat jenom díky úvěrům, které jí poskytuje ruská strana. Není tajemstvím, že běloruská ekonomika si mimo jiné také pomáhá zisky z prodeje ruské ropy, kterou zpracovává ve svých rafinériích. Ropa jdoucí z Ruska totiž není zatížena vývozním clem, a tak se to Bělorusku vyplácí (Svoboda 2019). Rusko si zajišťuje běloruskou věrnost i levnými dodávkami energetických zdrojů do Běloruska. Toto vše však tvoří obrovskou finanční zátěž pro ruský rozpočet, a proto se Rusko snaží omezit množství peněz, které poskytuje Bělorusku. Bělorusko však o finanční podporu z ruské strany nechce přijít. Běloruská strana dokonce přišla s návrhem kompenzací pro běloruskou ekonomiku z ruské strany. Rusko každoročně snižuje vývozní cla na vývoz ropy z Ruska a zároveň s tím ale navyšuje daň z těžby nerostných surovin. Díky těmto změnám přichází běloruský rozpočet o příjmy z cel a běloruské rafinerie jsou nuceny nakupovat ropu za vyšší ceny. Podle běloruských ekonomů by mohlo Bělorusko přijít díky těmto změnám do roku 2024 celkem o 10,8 miliard dolarů (Бушуев – Богуславская 2019). Rusko

však nechce platit Bělorusku tolik, kolik platilo v minulosti a snaží se, co nejvíce omezit výdaje na podporu Běloruska (Богуславская 2019). V posledních letech si například ruské ministerstvo financí podmínilo poskytnutí úvěru Bělorusku tím, že dokud neuvidí pokrok v prohloubení integrace, tak Bělorusku úvěr neposkytne. V minulosti si například Rusko vynutilo předání běloruského státního podniku Beltranshaz do ruského vlastnictví (Svoboda 2019).

Jak je vidět z průzkumů veřejného mínění, samotná ruská a běloruská společnost není zastáncem případného prohlubování rusko-běloruské integrace. V dubnu roku 2019 byly zveřejněny výsledky průzkumu společnosti WCIOM, kterého se účastnilo tisíc šest set respondentů z Ruska. 48 % dotazovaných v průzkumu odpovědělo, že sjednocení s Běloruskem nepovažuje za podstatné a místo sjednocení jsou spíše pro zachování dobrých přátelských vztahů mezi oběma zeměmi. 18 % dotázaných pak odpovědělo, že si umí představit, že by se Rusko a Bělorusko sjednotily v jeden stát. 17 % dotázaných si poté dokáže představit, že by se Bělorusko stalo součástí Ruska jako jeden nebo více samosprávných celků. Studie také ukázala, že jenom 10 % Rusů někdy slyšelo o Svazu Ruska a Běloruska. Více než polovina dotázaných pak odpověděla, že o Svazu Ruska a Běloruska slyšela poprvé. 39 % dotázaných odpovědělo, že o Svazu Ruska a Běloruska slyšelo, ale nezná žádné další podrobnosti (WCIOM 2019). V prosinci roku 2019 probíhal výzkum Běloruské analytické dílny BAD na vzorku 1061 respondentů. Výzkum ukázal, že se začala měnit nálada běloruské společnosti vůči případné spolupráci s Ruskem. Ukázalo se, že během roku pokleslo procento podporovatelů Svazu Ruska a Běloruska z 60,4 % na pouhých 40,4 %. Naopak vzrostly sympatie společnosti vůči Evropě z 24,4 % na 32 %. Výzkum ukázal, že 74,6 % Bělorusů si přeje zachovat vřelé přátelské vztahy s Ruskem, otevřené hranice bez víz a celnic a zároveň si ponechat svou nezávislost. Pro federaci s Ruskem se vyjádřilo pouhým 3,7 % respondentů (thinktanks.by 2020).

V prosinci roku 2019 se v Minsku konaly protesty proti rusko-běloruské integraci. Demonstranti přijali usnesení vyzývající mezinárodní společenství, aby

přijalo opatření, pokud bude podepsána dohoda o hlubší hospodářské integraci s Ruskem. V Minsku demonstrovalo okolo šesti set lidí s transparenty, na kterých bylo například napsáno: „Nebudeme opakovat scénář Krymu“ nebo „Ne ruské okupaci“. Běloruská policie později tuto akci prohlásila za nezákonnou. Představitel běloruské opozice Pavel Severinec se vyjádřil, že pokud by došlo k prohloubení integrace, mělo by mezinárodní společenství vést sankce proti této integraci (Богуславская – Мищенко 2019). Z tohoto dění vyplývá, že běloruská společnost se začala stavět proti rusko-běloruské integraci. Mezi mnohými občany panuje přesvědčení, že by se v Bělorusku mohlo stát to samé jako na Krymu v případě Ukrajiny v roce 2014 a chtějí, aby se jejich země distancovala od Ruska.

Otázkou, která mě napadá při pohledu na nedávné výzkumy, je, proč státy chtěly dále pokračovat v prohloubení integrace. Z mého pohledu mohlo mít Rusko dva zřejmé důvody k prohloubení integrace. V blízké budoucnosti by se mělo začít jednat o prodloužení smluv mezi Běloruskem a Ruskem o bezplatném fungování dvou ruských vojenských základen na běloruském území. Podepisování takovéto smlouvy by zajisté bylo snazší v době, kdy by mezi státy probíhal proces prohlubování integrace. Také panují určité spekulace, že prohlubováním integrace mělo dojít k trvalému spojení Ruska a Běloruska v jeden stát. Tímto krokem by si případně mohl Vladimír Putin zajistit další prezidentský mandát, který mu vyprší v roce 2024 (Reflex 2019). Pravděpodobně by se mělo jednat o založení svazového státu, ve kterém by běloruským prezidentem zůstal Alexandr Lukašenko a Rusko by si zvolilo nového prezidenta. V čele svazového státu by pak stanul Vladimír Putin, který by měl na starost obrannou politiku, vnější politiku a justiční systém státu (Ярмоленко 2019). Podle současného dění v Rusku však tuto spekulaci můžeme vyloučit. Je pravděpodobné, že Vladimír Putin bude moci kandidovat na post hlavy státu Ruska i bez spojení s Běloruskem, a to díky změnám v ústavě, ke kterým by mělo dojít v nejbližší době. Během tohoto roku budeme moci být také svědky voleb v Bělorusku, a právě ty by se také mohly stát hlavním hybatelem výše popsaného prohlubování integrace.

6.5 Nejnovější dění v rámci rusko-běloruských vztahů

Nepodepsáním dohod ze dne 8. prosince 2019 se nezastavil koloběh vyjednávání mezi státy o případném prohloubení integračního procesu. Dne 7. února se v ruském Soči setkali prezidenti obou zemí při hokejovém zápase a dohodli se, že rozhovory o dalším prohloubení integrace budou pokračovat. Rusko chce pokračovat v prohloubení ekonomické integrace výměnou za nízké ceny za dodávek plynu do Běloruska (Radio Free Europe 2020).

Dne 1. února, tedy o šest dní dříve, navštívil Bělorusko ministr zahraničních věcí Spojených států amerických Mike Pompeo. Ten během své návštěvy navrhl, že by Spojené státy mohly Bělorusku pomoci a dodávat mu velké množství ropy. Tato nabídka může zásadně zamíchat rusko-běloruskými vztahy. Znamenalo by to, že se Bělorusko nemusí spoléhat na dodávky ropy z Ruska, které jsou pro něj důležitým zdrojem, a právě tím by se mohl změnit i charakter rusko-běloruských vztahů a s tím spojeného integračního procesu. K oteplení vztahů mezi Běloruskem a Spojenými státy americkými došlo ve spojitosti s výše popisovanou krizí na Ukrajině v letech 2013–2014 (tamtéž). Návštěva Mike Pompea je výsledkem tohoto oteplení vztahů mezi státy. Dne 3. března bylo v Bělorusku zahájeno vojenské cvičení běloruských jednotek s britskými elitními jednotkami, které nacvičují v zemi přežití v zimních podmínkách (iROZHLAS 2020).

Jak již bylo zmíněno, v posledních letech můžeme pozorovat zlepšení vztahů mezi Západem a Běloruskem. Rovněž posledních třech letech zaznamenáváme progres v rámci vztahů Běloruska a Evropské unie. Bělorusko se aktivně zapojilo do spolupráce v rámci Východního partnerství. V současné době probíhá vyjednávání tzv. Priorit partnerství EU-Bělorusko, které by měly přispět k posílení dobrých vztahů mezi aktéry. Evropská unie dlouhodobě podporuje vstup Běloruska do Mezinárodní obchodní organizace a bojuje také za zlepšení životních podmínek běloruského obyvatelstva. Evropská unie se zasazuje o dodržování lidských práv a vytváří projekty na podporu a posílení občanské společnosti v Bělorusku. Všechny tyto snahy jsou financovány z Evropského nástroje sousedství a partnerství (European Commission 2020). Tyto iniciativy Evropské

unie mohou v budoucnu vést k většímu příklonu běloruské společnosti k Evropě a tím pádem i ke změně v rusko-běloruských vztazích. Vztahy s Ruskem však zůstávají i přes neshody stále na vysoké úrovni. Uvidíme, kam se bude v dalších letech po prezidentských volbách v roce 2020 zahraniční politika Běloruska dále ubírat. Je očividné, že ruské elity o prohloubení integrace s Běloruskem stále stojí a záleží na Bělorusku, jakým směrem se vydá.

7. Závěr

Ve své práci jsem se zaměřila na rusko-běloruské integrační procesy a v rámci nich na Svaz Ruska a Běloruska, který je hlavním integračním projektem mezi těmito státy. Jak již bylo zmíněno v úvodu, tyto dva státy spolu spolupracují mimo jiné také v rámci Euroasijské unie, tento integrační proces jsem se ve své práci rozhodla vynechat, neboť se na tomto integračním projektu podílí i jiné státy a není to tedy čistě rusko-běloruský integrační projekt.

Rusko a Bělorusko jsou země, které spolu sdílí společnou historii a jsou si velmi kulturně blízké. První snahy o vzájemnou spolupráci můžeme pozorovat již bezprostředně po rozpadu Sovětského svazu v roce 1991. Tato spolupráce se později stala základem pro vznik Svazu Ruska a Běloruska, který je hlavním rusko-běloruským integračním projektem. V této části zodpovím výzkumné otázky, které jsou podle mého názoru stěžejní pro porozumění rusko-běloruského integračního procesu.

Jednou z hlavních otázek, kterou jsem si kladla na začátku své práce byla otázka ohledně kulturního a historického opodstatnění integračního procesu mezi Ruskem a Běloruskem. Tato otázka se mi zdá velice důležitá pro celkové pochopení vzniku rusko-běloruského integračního procesu a jeho směřování.

Hlavní historické a kulturní opodstatnění pro integraci států můžeme najít již v odkazu Kyjevské Rusi, která se rozkládala na území dnešního Ruska, Běloruska a Ukrajiny. V devatenáctém století na odkaz Kyjevské Rusi navázali ruští intelektuálové, kteří zformulovali myšlenku Malorusů, Velkorusů a Bělorusů, kteří mají tvořit společný ruský národ. Tato myšlenka se stala základem pro znovusjednocení Ruska, Běloruska a Ukrajiny po rozpadu Sovětského svazu. Ukrajina se znovusjednocení účastnit nechtěla a zaměřila se více na užší spolupráci se Západem. Bělorusko, které na druhou stranu nemělo v této době vybudovanou vlastní národní identitu a bylo si ze všech postsovětských států kulturně nejbližší s Ruskem, se do znovusjednocení zapojilo. První myšlenky na znovu integraci Běloruska a Ruska dokonce pocházely z běloruské strany, a to od tehdejšího

běloruského premiéra Vjačeslava Kebiče, který doufal, že integrace s Ruskem Bělorusku pomůže vyřešit běloruské ekonomické problémy, kterými si země v té době procházela. Jak bylo v práci výše zmíněno, Rusku šlo hlavně o obnovení slávy imperiálního Ruska a o znovu připojení bývalých území, která Rusku v minulosti patřila. Tyto důvody znovu integrace Ruska a Běloruska můžeme v integračním procesu spatřovat dodnes. I nadále zůstávají hlavními hybateli rusko-běloruského integračního procesu.

Další otázka, na kterou budu v této části hledat odpověď, se týká vzniku Svazu Ruska a Běloruska a jeho dalšího směřování. K zjištění odpovědí na tuto otázku jsem použila jednotlivé teorie integrace, které byly představeny v druhé kapitole této práce.

Jak již bylo uvedeno v teoretické části této práce, integrační proces je proces probíhající za účelem spojení či jiným slovy řečeno sjednocení dvou a více celků. V tomto případě mluvíme o integračním procesu, který vznikl mezi dvěma suverénními státy, a to Ruskem a Běloruskem, za účelem sjednocení v rámci integračního projektu s názvem Svaz Ruska a Běloruska.

Svaz Ruska a Běloruska vznikl formální integrací na základě vyjednávání mezi státy. Můžeme tedy říci, že z hlediska integračních teorií jde v tomto případě o intergovernmentalismus, kdy je integrace výsledkem vyjednávání mezi vládami států s tím, že jeden stát je silnější, v tomto případě Rusko, a určuje pravidla hry, pomocí kterých se snaží docílit svých zájmů. Toto tvrzení dokládá skutečnost, že větší stát, tedy jak již bylo zmíněno Rusko, poskytuje finanční prostředky státu menšímu, tedy Bělorusku, a pomocí poskytování těchto prostředků se snaží působit na Bělorusko a ovlivnit jeho směřování.

V rámci Svazu Ruska a Běloruska vidíme z ruské strany snahy o dosažení federalismu, tedy o vytvoření jednoho státního celku se společnou centrální rozhodovací mocí. Tyto snahy se doposud nepodařilo realizovat, a tak zatím můžeme mluvit pouze o intergovernmentalismu.

Svazu Ruska a Běloruska se bezpochyby podařilo vytvořit pásmo volného obchodu a společný trh. Již od svého počátku si Svaz Ruska a Běloruska stanovil za cíl dojít k vytvoření hospodářské a monetární unie a na základě další integrace dosáhnout politické unie. Tyto cíle však doposud zůstaly nenaplněny. Brzdí je jednotlivé spory mezi státy a ambice jejich představitelů. Můžeme pozorovat, že mezi státy dochází k výměně zboží, volnému pohybu osob a kapitálu, ale zatím nebyla zavedena jednotná měna ani žádná z již přijatých společných hospodářských politik.

Zahraníční politiky Ruska a Běloruska jsou založeny na realistickém vnímání světa. Tedy na skutečnosti, že si státy snaží zajistit své přežití v mezinárodním systému. Můžeme tvrdit, že právě přežití v mezinárodním systému je tím hlavním důvodem, proč spolu tyto dva státy spolupracují. Běloruské elity se snaží zachovat si jimi lety budovaný nedemokratický režim, který v zemi panuje již od rozpadu Sovětského svazu. Právě proti tomuto režimu se dlouhodobě staví Západ a snaží se ho rozložit sankcemi a dalšími nástroji zahraniční politiky. Ze strany Ruska pak jde o zamezení pronikání Evropské unie a Severoatlantické aliance k ruským hranicím a tím pádem také o zachování své významné pozice silného hráče v rámci postsovětského prostoru.

Není pochyb o tom, že Rusko a Bělorusko sdílí společnou kulturu a tím pádem i určité společné hodnoty, které jim dávají základ pro vytvoření úspěšného integračního procesu, avšak integrační proces mezi Ruskem a Běloruskem zůstává ve většině případů zatím pouze na papíře a ke skutečným činům nedochází.

Důležité pro moji práci bylo také zjistit odpověď na otázku, jakou roli hraje Svaz Ruska a Běloruska v mezinárodním systému a jaký je jeho význam v rámci postsovětského prostoru.

Svaz Ruska a Běloruska je podle mého názoru výlučně regionální počín dvou států bývalého Sovětského svazu, který nemá větší mezinárodní přesah. Jedná se o zcela výjimečný integrační proces v rámci postsovětského prostoru, avšak jeho přesah na ostatní státy tohoto regionu je zcela zanedbatelný. Svého času

to byl velmi významný projekt, který se snažil zamezit šíření vlivu Evropské unie a Severoatlantické aliance v regionu, ale v současné době nelze spatřovat takovéto tendence. Ze strany Běloruska pak můžeme mluvit spíše o sblížování se s těmito organizacemi a můžeme spatřovat začátek spolupráce mezi těmito aktéry.

Velmi důležitými zůstávají také odpovědi na otázky, jakou roli hrají v integračním procesu představitelé obou zemí a běloruská ekonomika. Nesmím opomenout také vliv krize na Ukrajině z roku 2014, která svým způsobem změnila zahraničněpolitické směřování států a v návaznosti na to i směřování integračního procesu mezi Ruskem a Běloruskem.

Představitelé obou zemí hrají v integračním procesu bezpochyby významnou roli. Můžeme říci, že představitelé států využívají integračního procesu k získání voličských hlasů a nových podporovatelů jejich režimů. Alexandr Lukašenko například po zvolení na post prezidenta Běloruska v roce 1994 velice podporoval integrační proces mezi státy. Právě období voleb v obou zemích je obdobím, kdy začíná docházet ke stupňování tlaku na prohloubení integrace. V roce 1995 integračního procesu ve svůj prospěch využil ruský prezident Boris Jelcin, který se domníval, že případná integrace Běloruska s Ruskem mu přinese širší podporu veřejnosti, kterou ztratil z důvodu vnitřních problémů v Rusku způsobených konfliktem v Čečensku. V roce 1997 se proti integraci s Ruskem postavil Alexandr Lukašenko, který již v tu dobu nepodporoval hlubší integraci s Ruskem. Byl si totiž vědom, že hlubší integrací by se z Běloruska stal jenom další region Ruska. Lukašenko také využívá společné integrace k zajištění lepší pozice ve vyjednávání o cenách za dovoz plynu a ropy do Běloruska. Právě ropa a plyn jsou důležité komodity, které Rusku dovolují zatlačit v případě nutnosti na Bělorusko a donutit ho k bližší spolupráci.

Důležitou roli ve vztahu k integraci Ruska a Běloruska hrají prezidenti Ruska. Integračnímu procesu se dařilo lépe, když stál v čele Ruska Boris Jelcin nebo Dmitrij Medveděv, kteří spíše ustoupili Bělorusku a přistoupili snáze na jeho požadavky. Na druhou stranu současný prezident Ruské federace Vladimir Putin, zastává zcela opačnou pozici ve vztahu k Bělorusku. Více chrání zájmy Ruska a je

v mnoha případech neústupný. Z těchto údajů vyplývá, že ruští a běloruští představitelé hrají velmi významnou roli v rusko-běloruském integračním procesu a že záleží zcela na nich, jakým směrem se dále bude rusko-běloruská integrace ubírat.

Významnou roli hraje v rusko-běloruském integračním procesu také běloruská ekonomika, která je závislá na nízkých cenách dodávek ropy a zemního plynu z Ruska. Stejně tak je běloruská ekonomika závislá na ruských finančních půjčkách. Bez těchto prostředků by se nacházela ve velmi špatném stavu a běloruská vláda by se musela uchýlit k ekonomickým a jiným reformám, které by mohly vést k pádu současného režimu. Této situace jsou si běloruské elity plně vědomy, a proto se snaží si s Ruskem zachovat dobré vztahy, ale zároveň stále na Rusko tlačí a snaží se tak zajistit co největší finanční pomoc od Ruska.

Do rusko-běloruského integračního procesu významně promluvila také krize na Ukrajině v roce 2014, která se stala důležitým mezníkem v rusko-běloruských vztazích. Od této chvíle můžeme vnímat příklon Běloruska na Západ. Bělorusko se pokouší o sblížení jak se Spojenými státy americkými, tak i s Evropskou unií. Bělorusko se postavilo do role mediátora v ukrajinském konfliktu a snaží se ponechat si postavení nestranného aktéra v mezinárodním systému, který má blízko jak k Rusku, tak i k Západu. I přes tuto pozici však rozhovory o prohloubení integrace v rámci Svazu Ruska a Běloruska nadále pokračují.

Z odpovědí na tyto tři otázky vyplývá, že se změnou politického systému v jedné zemi může přijít také změna ve směřování celého rusko-běloruského integračního procesu. Například kdyby v Bělorusku došlo k výměně hlavy státu za více prozápadně smýšlejícího kandidáta, pravděpodobně by společně s ním začala běloruská zahraniční politika směřovat více směrem na Západ a došlo by k pomalému odvracení Běloruska od Ruska. Odklon jedné země od druhé může přijít také v případě, že by si ruská ekonomika nemohla nadále dovolit „sponzorovat“ běloruskou ekonomiku.

Může se Bělorusko stát součástí Ruské federace a za jakých podmínek by k této situaci mohlo dojít? Toto je poslední otázka, kterou jsem si ve své práci položila.

Bělorusko se může stát součástí Ruské federace v případě, že dojde k naplnění dvou hlavních běloruských požadavků. Jedním z těchto požadavků je, že bude Bělorusku ponechána jeho vlastní vnitřní suverenita, která je pro představitele Běloruska velmi důležitá. Také by muselo být Bělorusku ruskou stranou garantováno, že se nestane jen jedním z regionů Ruska, ale bude mít stejný statut a pravomoci jako Ruská federace.

Podle mého názoru je však velmi pravděpodobné, že ke spojení Ruska a Běloruska již nikdy nedojde, a to z mnoha důvodů. Jedním z těchto důvodů mohou být například odlišné zájmy obou zemí. Spojení států bylo podle mého názoru možné v prvních letech po rozpadu Sovětského svazu. V současné době se státy nachází v jiné pozici a více se od sebe liší. Jak vyplývá z průzkumů zmíněných v předešlé kapitole, ani ruská ani běloruská veřejnost není nakloněna prohloubení integrace a spíše si přeje ponechat pouze dobré přátelské vztahy mezi státy. A právě veřejnost by mohla hrát důležitou roli v dalším směřování rusko-běloruského integračního procesu. Důležitou roli by také mohly hrát prezidentské volby v Bělorusku v letošním roce 2020. V případě, že by ve volbách zvítězil prozápadní kandidát můžeme očekávat, že se běloruská zahraniční politika odvrátí od Ruska a dojde ke změně běloruského politického režimu.

Věřím, že tato práce přinesla díky jedinečné syntéze nasbíraných dat mnoho nového do výzkumu rusko-běloruské integrace. Ve své práci jsem nevěnovala tolik pozornosti jednotlivým smlouvám a vyjádřením představitelů zemí, jak jsem předpokládala na začátku, když jsem stanovovala cíl práce. Více jsem se pak zaměřila na odbornou literaturu a články na toto téma. Věřím, že se mi povedlo odpověd' na všechny mnou položené otázky, které považuji za stěžejní pro pochopení rusko-běloruské integrace. Určitě by bylo zajímavé se do budoucna zaměřit na porovnání ekonomické integrace v rámci Svazu Ruska a Běloruska a Euroasijské unie, ve které jsou oba státy sdruženy. Podle mého názoru by právě

ekonomická spolupráce mezi státy mohla mít do budoucna větší potenciál v rámci Euroasijské unie nežli v rámci Svazu Ruska a Běloruska.

Svaz Ruska a Běloruska si na začátku své integrace stanovil velice ambiciózní cíle, ze kterých většina doposud nebyla naplněna. Bude určitě zajímavé sledovat, jakým směrem se bude rusko-běloruská integrace ubírat v následujících letech v návaznosti na chystané prezidentské volby v Bělorusku v roce 2020 a také na prezidentské volby v Rusku v roce 2024.

8. Seznam použité literatury

Ake, Claude (1967). Political Integration and Political Stability: A Hypothesis. *World Politics* 19 (3), s. 486–499.

Ambrosio, Thomas (2006). The Political Success of Russia-Belarus Relations: Insulating Minsk from a Color Revolution. *Demokratizatsiya The Journal of Post-Soviet Democratization* 14 (3), s. 407–434.

Astapenia, Rychor (2016). Белорусско-российские отношения с перспективой Минска: формальный союз и фактическая дезинтеграция. *Nova Polityka Wschodnia* 2 (11), s. 43–56.

Balmaceda, Margarita M. (2014). *Living the High Life in Minsk. Russian Energy Rents, Domestic Populism and Belarus' Impending Crisis High* (Budapest: Central European University Press).

Balmaceda, Margarita M. – Clem, James – Tarlow, Lisabeth L. (2002). Introduction. In: Balmaceda, Margarita M. – Clem, James – Tarlow, Lisabeth L. eds., *Independent Belarus: Domestic Determinants, Regional Dynamics, and Implications for the West* (Cambridge: Harvard University Press), s. 3–20.

Belsat (2019). *PM Rumas: Belarus-Russia integration program will be ready in November*. 30. 10. 2019 (<https://belsat.eu/en/news/pm-rumas-belarus-russia-integration-program-will-be-ready-in-november/>, 25. 2. 2020).

Blažek, Tomáš (2005). Liberalismus. In: Pšejka, Pavel ed., *Přehled teorií mezinárodních vztahů* (Brno: Masarykova univerzita), s. 43–61.

CIA (2020a). *The World Factbook. Belarus* (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bo.html>, 7. 3. 2020).

CIA (2020b). *The World Factbook. Russia* (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rs.html>, 7. 3. 2020).

- Cihelková, Eva (2007). *Nový regionalismus. Teorie a případové studie (Evropská unie)* (Praha: C. H. Beck).
- Cihelková, Eva – Frait, Jan, Varadzin František a kol., (2008) *Mezinárodní ekonomie II* (Praha: C. H. Beck).
- Deyermond, Ruth (2004). The State of the Union: Military Success, Economic and Political Failure in the Russia-Belarus Union. *Europe-Asia Studies* 56 (8), s. 1191–1205.
- Dočkal, Vít (2004). Politologická analýza a teorie evropské integrace II. *Global Politics*. 3. 10. 2004 (<http://www.globalpolitics.cz/clanky/teorie-evropske-integrace>, 14. 3. 2020).
- Drakokhrust, Yuri – Furman, Dmitri (2002). Belarus and Russia: The Game of Virtual Integration. Balmaceda, Margarita M. – Clem, James – Tarlow, Lisabeth L. eds., *Independent Belarus: Domestic Determinants, Regional Dynamics, and Implications for the West* (Cambridge: Harvard University Press), s. 232–255.
- Drulák, Petr – Kratochvíl, Petr eds. (2009). *Encyklopedie mezinárodních vztahů* (Praha: Portál).
- Estupiñán, Joan M. T. (2017). Theories and Methods of Regional Integration and Free Trade Agreements. *Revista de Economía Mundial* 47, s. 223–242.
- Euronews (2019). *Belarus threatens not to sign integration deal with Russia if 'oil and gas issues' unresolved*. 17. 11. 2019 (<https://www.euronews.com/2019/11/17/belarus-threatens-not-to-sign-integration-deal-with-russia-if-oil-and-gas-issues-unresolved>, 26. 2. 2020).
- European Commission (2020). *European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations*. Belarus. 23. 1. 2020 (https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/countries/belarus_en, 14. 4. 2020).

Chvátalová, Daniela (2016). Konflikt na Ukrajině a krymská krize. *Asociace pro mezinárodní otázky*. 1. 9. 2016 (<https://www.amo.cz/cs/prazsky-studentsky-summit/konflikt-na-ukrajine-a-krymska-krize/>, 17. 3. 2020).

Ioffe, Grigory (2008). *Understanding Belarus and How Western Foreign Policy Misses the Mark* (Maryland: Rowan & Littlefield Publishers).

iROZHLAS (2020). *Zelené barety z Devonu cvičí v Bělorusku. Elitní jednotka britských vojáků zkouší tamní zimu*. 3. 3. 2020 (https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/britanie-namorni-pechota-cviceni-belorusko-zelene-barety_2003031336_cen, 4. 3. 2020).

Kerlinová, Alena – Tomášková, Eva (2014). Národní hospodářství jako součást světové ekonomiky. In: Blažek, Jiří, *Národní hospodářství* (Praha: Masarykova univerzita, Právnická fakulta), s. 151–164.

Kurfürst, Jaroslav (2017). Ruský svět a neoeurasianismus: dvě strany jedné mince. *Mezinárodní vztahy* 52 (3), s. 23–46.

Kurfürst, Jaroslav (2018). *Příběh ruské geopolitiky. Jak se ruská myšlenka zmocnila více než šestiny světa* (Praha: Karolinum).

Kłysiński, Kamil – Chawryło, Katarzyna – Iwona Wiśniewska (2019). Fiasko szczytu rosyjsko-białoruskiego. *OSW*. 9. 12. 2019 (<https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2019-12-09/fiasko-szczytu-rosyjsko-bialoruskiego>, 8. 3. 2020).

Lijphart, Arend (1971). Cultural Diversity and Theories of Political Integration. *Journal of Political Science* 4 (1), s. 1–14.

maps Russia (2020). *USSR map* (<https://maps-russia.com/ussr-map>, 13. 5. 2020).

meduza (2019). *'Tighter integration than the EU' Details leak about new economic unification of Russia and Belarus*. 16. 9. 2019 (<https://meduza.io/en/feature/2019/09/16/tighter-integration-than-the-eu>, 26. 2. 2020).

- Müller, David (2005). Realismus. In: Pšeja, Pavel ed., *Přehled teorií mezinárodních vztahů* (Brno: Masarykova univerzita), s. 24–41.
- Nalbandov, Robert (2016). *Not by Bread Alone. Russia Foreign Policy under Putin* (Nebraska: University of Nebraska Press).
- Pavlík, Petr (2000). Integrační procesy ve světě. In: Daněk, Petr – Jehlička, Petr – Tomeš, Jiří, *Stát, prostor, politika. Vybrané otázky politické geografie* (Praha: Univerzita Karlova), s. 200–220.
- Radio Free Europe (2020). *Putin, Lukashenka Make Little Reported Progress At Sochi Talks On Energy, Integration*. 7. 2. 2020 (<https://www.rferl.org/a/lukashenka-putin-tense-talks-oil-supplies/30422991.html>, 3. 3. 2020).
- Reflex (2019). *Běloruský prezident Lukašenko bude příští rok znovu kandidovat, už pošesté v řadě*. 1. 3. 2019 (<https://www.reflex.cz/clanek/zpravy/93461/belorusky-prezident-lukasenko-bude-pristi-rok-znovu-kandidovat-uz-poseste-v-rade.html>, 25. 2. 2020).
- Rekeda, Sergey (2019). *The Union State of Russia and Belarus: Searching for a Development Vector*. 18. 12. 2019 (<https://russiancouncil.ru/en/analytcs-and-comments/analytcs/the-union-state-of-russia-and-belarus-searching-for-a-development-vector/>, 26. 2. 2020).
- Sannikov, Andrei (2002). Russia's Varied Roles in Belarus. In: Balmaceda, Margarita M. – Clem, James – Tarlow, Lisabeth L. eds., *Independent Belarus: Domestic Determinants, Regional Dynamics, and Implications for the West* (Cambridge: Harvard University Press), s. 222–231.
- Seznam Zprávy (2019). *Jednotné daně i občanský zákoník. Bělorusko výrazně prohloubí integraci s Ruskem*. 16. 9. 2019 (<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/jednotne-dane-i-obcansky-zakonik-belorusko-vyrazne-prohloubi-integraci-s-ruskem-78951>, 25. 2. 2020).

Svoboda, Karel (2007). Spolupráce nebo závislost? Vztah běloruské ekonomiky k Rusku. *Asociace pro mezinárodní otázky*. 5. 2. 2007

(<http://www.amo.cz/spoluprace-nebo-zavislost-vztah-beloruske-ekonomiky-k-rusku/>, 7. 3. 2020).

Svoboda, Karel (2019). Autokrat Lukašenko pokouší ruského medvěda. Co se skrývá za jeho spory s Moskvou? *INFO.CZ*. 3. 9. 2020

(<https://www.info.cz/svet/autokrat-lukasenko-pokousi-ruskeho-medveda-co-se-skriva-za-jeho-spory-s-moskvou-42813.html>, 25. 2. 2020).

The Editors (2016). Russia Integration with Belarus Is the Supertask. Interview with Anatolii Evge'evich Lokot'. *Problems of Economic Transition* 58 (6), s. 539–545.

The World Bank (2019a). *GDP (current US\$) - Belarus*

(<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=BY>, 18. 3. 2020).

The World Bank (2019b). *GDP (current US\$) - Russian Federation*

(<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=RU>, 18. 3. 2020).

thinktanks.by (2020). *В Беларуси на 20 процентов сократилось число сторонников союза с Россией*. 6. 2. 2020

(<https://thinktanks.by/publication/2020/02/06/v-belarusi-na-20-protsentov-sokratilos-chislo-storonnikov-soyuza-s-rossiey.html>, 17. 3. 2020).

Wawrzonek, Michał (2018). The Concept of "Russkiy mir" as an Official Agenda for Prejudice. In: Giuseppe Motta ed., *Dynamics and Policies of Prejudice from the Eighteenth to the Twenty-first century* (Cambridge: Cambridge Scholars Publishing), s. 289–304.

WCIOM (2019). *Россия и Белоруссия: новый формат интеграции?*

2. 4. 2019 (<https://wciom.ru/index.php?id=236&uid=9634>, 17. 3. 2020).

Wikipedia (2008). *Belarus Russia Locator*. 24. 8. 2008

(https://en.wikipedia.org/wiki/File:Belarus_Russia_Locator.svg, 12. 5. 2020).

- Wikipedia (2011). *Principalities of Kievan Rus' (1054-1132)*
([https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Principalities_of_Kievan_Rus%27_\(1054-1132\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Principalities_of_Kievan_Rus%27_(1054-1132).jpg), 13. 5. 2020).
- Zogg, Benno (2018). Belarus between East and West: The Art of the Deal. *CSS Analyses in Security Policy* 231, s. 1–4.
- Богуславская, Александра (2019) DW. Кто - кого? Почему Путин не смог дожать Лукашенко в вопросе интеграции. *DW*. 25. 12. 2019
(<https://www.dw.com/ru/кто-кого-почему-путин-не-смог-дожать-лукашенко-в-вопросе-интеграции/a-51781956>, 26. 2. 2020).
- Богуславская, Александра – Мищенко, Ольга (2019). В Минске продолжаются протесты против интеграции с Россией. *DW*. 08.12.2019
(<https://www.dw.com/ru/в-минске-продолжаются-протесты-против-интеграции-с-россией/a-51576148>, 26. 2. 2020).
- Бушуев, Михаил – Богуславская, Александра (2019). Цена интеграции: сколько денег не жалко России для Беларуси. *DW*. 8. 12. 2019
(<https://www.dw.com/ru/цена-интеграции-сколько-денег-не-жалко-россии-для-беларуси/a-51554093>, 23. 3. 2020).
- Гронский, Александр (2018). Союзное государство России и Белоруссии: проблемы и перспективы. *Западная Русь*. 3. 10. 2018
(<https://zapadrus.su/rusmir/pubru/1880-soyuznoe-gosudarstvo-rossii-i-belorussii-problemy-i-perspektivy.html>, 12. 5. 2020).
- Казакевич, Андрей (2019). Отношения Беларуси и США: итоги 2019 года. *Minsk Dialogue*. 30. 12. 2019 (<https://minskdialogue.by/research/analytics-notes/otnosheniia-belarusi-i-ssha-itogi-2019-goda>, 23. 3. 2020).
- Министерство экономики республики Беларусь (nedatováno). *Экономические связи с регионами России*
(https://www.economy.gov.by/ru/ek_sviazi-ru/, 18. 3. 2020).

Русский мир (2014). *В Белоруссии открылся первый Русский центр*.
3. 12. 2014 (<https://russkiymir.ru/news/158029/>, 23. 4. 2020).

Ярмоленко, Алексей (2019). *Белорусская нормализация: как Лукашенко пытается улучшить отношения с Западом и зачем он это делает. ТСН*.
17. 10. 2019 (<https://tsn.ua/ru/svit/belorusskaya-normalizaciya-kak-lukashenko-pytaetsya-uluchshit-otnosheniya-s-zapadom-i-zachem-on-eto-delaet-1427319.html>, 24. 3. 2020).

9. Résumé

This bachelor thesis focuses on Russian-Belarusian integration projects mainly on the Union State of Russia and Belarus as the main project of the Russian-Belarusian integration process. This thesis covers the period since the fall of the Soviet Union in 1991 till March 2020, because of the current big changes in the heading of the Union State that were announced at the end of the year 2019. The main aim is to introduce to the readers the Union State of Russia and Belarus, the history of the integration process of those two states and the current situation of this process. The thesis should reflect the rarity of such an integration project in the post-soviet area and show the cultural and historical foundation of such integration process as well as the reasons for the integration of both states.

10. Přílohy

Obrázek 1: Mapa rozpadu Sovětského svazu v roce 1991

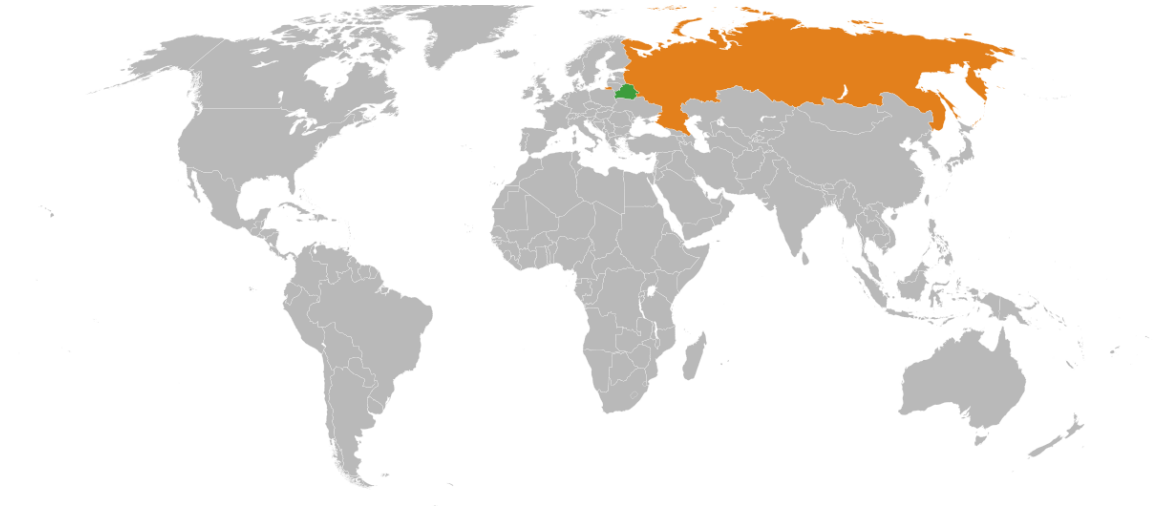
Zdroj: maps Russia 2020

Obrázek 2: Mapa Kyjevské Rusi

Zdroj: Wikipedia 2011

Obrázek 3: Mapa území států Svazu Ruska a Běloruska

Zdroj: Wikipedia 2008

Poznámka: na mapě je zelenou barvou označeno území Běloruské republiky a barvou oranžovou území Ruské federace.

Obrázek 4: Návrh vlajky a erbu Svazu Ruska a Běloruska

Zdroj: Гронский 2018

Poznámka: oficiální symboly Svazu Ruska a Běloruska nebyly oficiálně přijaty. Návrh vlajky předložil A. Akopjanov. Návrh erbu je dílem tverského umělce V. N. Bulgakova.